

letnik XII. št. 1
maj 1982

Glas podzemlja

Glas podzemlja, letnik XVI, št. 1, maj 1982.

Cena te številke je 100 din.

GLAS PODZEMLJA je interno glasilo Društva za raziskovanje jam Ljubljana. Izhaja priložnostno. Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji.

Glavni in odgovorni urednik: Marko Modic, Kegljeva 22, Ljubljana

Gradivo za to številko sta zbirala: Rado Smerdu in
France Šušteršič

Naslov društva:

DRUŠTVO ZA RAZISKOVANJE JAM LJUBLJANA
STARI TRG 21,
61000 LJUBLJANA

Uredniška pripomba:

Glas podzemlja je prvič izšel novembra 1969, zato letnik 1980 ni bil deseti, kot je to pomotoma označeno, temveč enajsti.

Urednik se bralcem opravičuje za pomoto.

- o - o - o -

Poročilo predsednika IO DZRJL na rednem letnem občnem zboru DZRJL dne 16. 3. 1982 (Rado Smerdu)	1
Kraški čar (Albin Seliškar)	4
Potrjevanje pripravnikov v redne člane	5
Pismo starega ferana sotrpinu med služenjem vojakov (Joerg Prestor)	6
Kratek pregled raziskav v BPGG (Jurij Anđelić) ...	13
Criou - Reseau Mirolđa (Gregor Pintar)	17
Zanimivosti iz naših zapisnikov (Stiško Otorepec, France Šušteršič)	19
Javna razprava o Gradivu za zgodovino ... (Ivan Gams, Andrej Kranjc, France Šušteršič)	30
Kaj se dogaja pri sosedu	37
Motiv jame in motivacija za obiskovanje jam (Thomas Kesserling)	40
Jožef Wigon - novo ime v jamarski zgodovini (France Šušteršič)	49
Kačja jama (nadaljevanje in konec) Friedrich Müller	50

- o - o - o -

Organizacija, ki ne zna vključiti mladine, je že na poti propada. (V.I. LENIN)

Rado Smerdu

Poročilo predsednika IO DZRJL na rednem letnem občnem zboru DZRJL dne 16. 3. 1982

Dragi jamarji, spoštovani gostje!

V svojem poročilu bom poskušal na kratko predstaviti delo Društva od zadnjega občnega zbora aprila '81 pa do danes. Pred letom dni izvoljeni izvršni odbor Društva si je zadal prvenstveno nalogo obdržati delovanje Društva na ravni, kakršna je bila zadnja leta, ko sta Društvo uspešno vodila predsednik dr. Osole in tajnik Rojšek. Ocenjujem, da nam je to uspelo in to zaradi prizadevnosti vseh odbornikov, zaradi vrnitve nekaterih najaktivnejših članov iz JNA in nekoliko večje aktivnosti starejših članov Društva.

Zdi se mi potrebno, da o samem delu spregovorijo tudi številke, da ne bomo enkrat ugibali o velikem, drugič pa o porazno majhnem številu ekskurzij. V 1981. letu (knjigo ekskurzij vodimo po letih) smo opravili 121 ekskurzij, torej vsako soboto in nedeljo v letu (za primerjavo: v 1979. letu 87 in v 1980. letu 86). Na vseh teh ekskurzijah je bilo skupaj 351 članov, kar je povprečno 3 člani na ekskurzijo. Od približno 100 članov Društva (povprečno število članov skozi leto) je bilo na ekskurzijah kar 45. V prihodnje bo treba narediti še analizo, kakšne ekskurzije prevladujejo. Brez številke sicer ugotavljam, da so še vedno prevladovale rekreacijske ekskurzije. Med raziskovalnimi prizadevanji bom izdvojil le najpomembnejše:

- izmerili smo jamo Petnjak in z vztrajnim ter trudopolnim kopanjem sledili prepihu in ozkemu prenosu (največ zaslug za to vztrajno in nehvaležno delo, ki pa kot kaže bo kronano z uspehom, ima Staško Otorepec)
- za Geološki zavod smo raziskovali jame na Banjščicah,
- plezali smo kamine v Kačji jami,
- v Divjem jezeru smo dosegli s potapljanjem dolžino 200 m in globino 83 m (tudi ta dosežek je rezultat prizadevnosti vodje raziskovanja, tokrat Antona Praprotnika),

- nad Lazami smo raziskali 95 m globoko Brezno pri Farbarjevem štandu,
- V Breznu pri gamsovi glavici smo merili nove rove in povečali dolžino jame na 3517 m pri globini -776 m,
- raziskovali smo Zastráže v Pološki jami,
- skoraj v celoti smo izmerili Brezno presenečenj,
- 4 člani so se udeležili odprave v Francijo in v brezno Mirola, kjer so skupaj s Francoskimi jamarji merili in raziskovali jamo ter dosegli globino 900 m,
- sistematično smo začeli raziskovati jame v okolici Kozine.

Glede na dobro terensko aktivnost je naš prispevek v kataster še vedno nezadovoljiv. Občasno prvo mesto v dopolnjevanju katastra JZS nam je lahko le slaba tolažba. Oddali smo cca 90 zapisnikov. Le 9 članov je delalo zapisnike. Vzrok takemu ravnanju je preslabo uporabljanje katastra in pomanjkanje tistega veselja, ki ga človek začuti, ko nekdo drug s pomočjo njegovih podatkov (torej njegovega dela) nadaljuje začeto in najde nekje nove podzemeljske prostore.

Glede upravljanja Križne jame lahko rečem, da je ostalo pri starem. Pohvaliti pa moram Lojzo Troho, ki vestno vodi knjigo obiskov in nadzoruje stanje v jami.

Zelo pomemben del Društvenega delovanja so sestanki ob torkih in petkih. Na torkovih sestankih, kjer smo redno obravnavali pretekle in bodoče ekskurzije, je bilo prisotnih povprečno 16 članov (najmanj 8 in največ 28). Ob torkih smo izvajali tudi vzgojno izobraževalni program Društva. O predavnjih smovedno obveščali vse člane Društva. Od 6. 10. do 24. 11. 1981 smo izpeljali 7 predavanj v okviru Jamarske šole in prav toliko ekskurzij za pripravnike. Predavali so Planina, Rojšek, J. Kunaver, M. Kunaver, Sušteršič in Smerdu. Začeten obisk šole je bil velik, nato pa je ob koncu povsem upadel. Jamarska šola ni dosegla svojega namena. O vzgoji in izobraževanju (tečaj, jamarska šola, izobraževanje starih članov ipd.) bo zato treba spregovoriti na posebni seji b dočega odbora, morda pa tudi že danes na OZ. Sicer pa smo

si prizade ali za čim večje tevilno predavanj o jamah in o krasu. Ta predavanja naj bi popestrila torkove sestanke in obnavljala splošno znanje naših članov. Imeli smo 9 takih predavanj: križna jama (Troha, udeležil se je tudi Pavel Kunaver), Notranjska Reka (Rojšek), BFGG in Majska jama (Andjelič), rast kapnikov (Gams), podzemeljsko živalstvo (Sket), Najdena jama (Lušterskič), ledenodobne kulture (Osle), obravnavanje naravne dediščine (Skoberne) in razprava o jamskem soliranjju. Premalo je bilo nenavavljenh samoinciativnih prispevkov članov ob torkih, ko ni bilo "uradnih" predavanj.

V Društvu je danes 111 članov. V tem mandatnem obdobju se je vpisalo 14 novih članov. Na tem mestu moram, žal, povedati, da je junija '81 izstopil iz Društva dolgoletni član in izredno vesten blagajnik Staško Otorepec. Prav je, da se mu na OZ zahvalimo za njegov trud z blagajno in za druga organizacijska dela v Društvu. Poglejmo za primerjavo še, kako je bilo s člani pretekla leta. 1964 smo imeli 84 članov, naslednjega leta že 112, nato pa se je stevilo počasi večalo in doseglo 1974. leta 141 članov. To porast moramo pripisati tudi prizadevnosti Ljuba Podpaca, takratnega referenta za članstvo. 1979. leta smo imeli 97 članov, 1980. leta pa je 119. Premalo je pri nas razvita zavest, da pomagamo Društvu tudi s tem, da redno plačujemo članarino. Poglavitni vzrok temu je malomarnost. Mno i člani pa plačajo članarino le ta tisto leto, za katero prejmejo revijo Naše jame. Leta je v dveletnem zaostanku. Razčistiti moramo tudi status naše sekcije W. Putick v Lazah, saj večina članov sekcije ni včlanjena v Društvo. Hkrati moram povedati, da so le-ti člani zelo aktivni in prispevajo mnogo v naš kataster. Veliko zaslug za to ima tudi naš član France Lušterskič.

Od vsedruštvenih manifestacij smo organizirali konec maja '81 tradicionalno Putickovanje pri vhodu v jamo Mačkovco. Pri članstvu naj omenim še to, da je ob Novem letu naš častni član Brečko Brodar daroval Društvu 2000 din. V imenu Društva se mu še enkrat najlepše zahvaljujem.

O našem delovanju smo poročali tudi v Jamarskih novicah v časopisu Delo. Tam smo imeli 12 obvestil. V glasilu JZS, Naše jame smo imeli 3 prispevke. Internega glasila Glas podzemlja nismo izdali v preteklem letu.

V preteklem mandatnem obdobju smo imeli 5 sestankov IO DZRJL. Naši člani so sodelovali v organih JZS, za katero smo vodili tudi jamski kataster. Za posebne zasluge v širjenju tehnične kulture nam je podelila Konferenca narodne tehnične Zveze organizacij za tehnično kulturo Jugoslavije srebrno plaketo nagrade Boris Kidrič. Enako priznanje je prejel tudi naš dolgoletni predsednik France Osole. Priznanja so sicer za delo v prejšnjih letih, vendar je prav, daju omenim na tem mestu.

Zahvaljujemo se vsem, ki ste prispevali svoj delež k delovanju Društva, odbornikom, predavateljem, "jamarjem rekrativcem", "jamarjem raziskovalcem" in tistim, ki ste vzorno skrbeli za društveni prostor na Starem trgu. Zahvaljujem se tudi PZE za geografijo FF, ki nam je nudila prostore za torkove sestanke, tovarni dušika še za oskrbo s karbidom, JZS in MZOTK pa za podporo našemu delu.

KRAŠKI ČAR

Kaj meni si ves kraški čar,
ki ga oskrnil ni veliki svet,
v katerem bridkih ni prevar,
oh kaj si, ki te je ves duh prevzel,
veliki divni kraški svet?

Opojna ti si mi skrivnost,
ti si velika moč, oživljajoča mi mladost,
razganjajoča temno noč.

Albin Seliškar (1906-1973), 1920.

POTRJEVANJE pripravnikov v redne člane društva

Izveček iz zapisnika 1. redne seje IO DZRJL v mandatnem obdobju 1982/83, dne 14. 4. 1982, točka 4.:

"Pri sprejemanju pripravnikov med člane društva veljata dva kriterija: jamarska tehnika in sposobnost pripravnika, da sam naredi zapisnik in da pomaga drugim pri izdelavi zapisnikov. Brancljeva in Bitenčeva sta dolžni na osnovi dosedanjih zapisnikov ugotoviti kdo so člani in kdo pripravniki."

-o-

Italijansko podjetje CIBILE je razvilo poseben tip karbidke izključno za jamarske potrebe. Izdelujejo jih v dveh izvedbah:

Tip 1: Dimenzija: 290 x 80 x 40 mm.
Teža: 750 g.
Enkratno polnenje karbida: 200 g.
Trajanje enkratnega polnenja: 6 ur.

Tip 2: Dimenzije: 290 x 100 x 50 mm
Teža: 900g.
Enkratno polnenje karbida: 300 g.
Trajanje enkratnega polnenja: 8 ur.

Obe izvedbi sta prizmatične oblike in nanju lahko pritrdimo še vsebnik z rezervnim polnjenjem. Kdor želi izvedeti kaj več, naj piše na naslov: Repetto, Via Murtola 32. D. r. 16157, Genova 7378221.

Joerg Prestor

Pismo starega ferana sotrpinu med služenjem vojakov
(ali utrinki z letošnje akcije v EPGG)

Dragi Gregec!

Zdajle imam še nekaj ur, potem pa nazaj v norišnico. Iz Gamsove smo prišli v sredo, pravzaprav že v četrtek zjutraj. V petek sem šel na Kalce in zvečer na ferajn in že je konec veselja. Sploh pa se je tako hitro obrnil ta teden, ko smo bili v Gamsovi. Tistih štiri in pol dni kolikor smo bili v jami, pa so sploh minili kot en daljši dan. Zdaj ti bom najprej na podlagi jamskega dnevnika opisal akcijo, potem bom pa še kaj naložil.

V jamo smo šli v soboto ob pol desetih zjutraj, prejšnji dan pa smo že prišli na Viševnik. Udeleženci so bili: Ptič, Miha, Marina, Bavč, Yeti, Doza in jaz. Slednji trije smo bili globinska ekipa. Ostali naj bi dežurali pri Telefonu in raziskovali nove luknje. Marina in Ptič sta nam pomagala že v soboto spraviti opremo do Bermudskega Trikotnika, potem pa sta se vrnila.

Ob 9,30 h v soboto smo šli torej v mo. Midva z Dozo naprej, ostali pa za nama, ker Yeti je še popravljaval telefonsko žico (prejšnji teden sta Ptič in Yeti hotel narediti obhod Blatnega brezna, a jima ni uspelo, ker je preveč pasaž sto).

Po dveh urah smo bili pri Mučilnici. (zdaj ti bom v oklepaju pisal uro, spredaj pa čas od vstopa v jamo).

3(12,30 h) Dno Blatnega brezna.

7(16,30 h) Bermudski Trikotnik - tukaj smo blejili skoraj tri ure. Ptič in Marina sta se obrnila. Telefon

je še zadnjič delal in to odlično. Zabili smo še en svedrovec, ker je klin padel ven, kakor da bi bil zabit v margarino. Voda je raztrgala žico in smo jo še enkrat napeljevali čez Brezno treh src. Ko smo prišli do Obupnega meandra, nismo več dobili zvez. Pozneje smo ugotovili, da ni bilo nikoga zunaj, ki bi dežural. Tako je tudi tokrat propradla telefonska zveza, čeprav je telefon sam po sebi še delal.

14,5 (24,00 h) Smo prišli do bivaka. Vsak je imel sedaj samo po tri transportke. Ko smo prišli do Night cluba, je bil bilo tam predej žalostno. Vse je bilo kot po vesoljnem potopu. Med tem je morala pridreti precej velika voda, ki je naredila precejšnje razdejanje. Šotor v cunjah. Dele Yetijeve obleke smo našli celo v Kovačiji. Palice od šotora polomljene, piskri zagozdeni med skale. Atlantida.

Doza je prosto po Volariču izjavil: v meandru stoji šotor, prišla je voda in ga podrla - PICKA JI MATERNA.

Ves ta vesoljni potop je še najbolje preživel en deciliter Havana ruma, od katerega smo bili malo pozneje vsi veselo medli in prijetno utrujeni.

17,5 (3,00 h) Uredili smo novi bivak na malo višjem mestu, kjer sedaj ni prodrla voda. Postavili smo nov šotor in se kar precej zajebovali s planiranjem terena, ki je še vedno tako . Čez kamne smo položili vse tiste ostanke od prejšnjega tabora in še en poljski štrik, vsa pa smo prekrili z dnom od prejšnjega šotora. Porco dio voda je res naredila celo pizdarijo tam dol in letija je bilo kar malo strah. Kar naprej je ponavljal: "Fantje ta jama je pa res nevarna." No, jaz sem ga miril, češ da je morala biti izjemna situacija in da za na pogled strašno razsulo, zadostuje že majhen potoček. Razdejanje

je namreč dajalo vtis, da je tam bezljala najmanjša Ljubljanka. No, ko smo vse spravili skupaj (mislilim tabor), smo mirno zašvasali. Moral-stanje je bilo že dva dni, odkar smo šli iz Ljubljane, konstantno dobro in je tako ostalo v jami vse do konca akcije. Seveda smo imeli tudi žur, a o tem pozneje.

25,5 (11,00 h) Blejimo in žremo napolitanke in kikiriki.

31 (16,30 h) Kuhamo puding in še vedno blejimo.

34,5 (20,00 h) Šopamo tarok. V šotoru je že več kot 19°C in se že skoraj nudiramo.

35 (20,30 h) Popili smo še drugo flašo Cedevite in sedaj kalimo nočni mir. Imamo zelo akustičen šotor s plavim nebom.

47,5 (9,00 h) Vstali smo iz gnojišča in se pripravljamo v Fosilni rov. Dozina ura kaže 12. 7., čeprav smo 13. 7. Yeti pravi, da bomo kmalu out of time. Spet imamo samo eno vekarco. Vode je zelo malo.

49,5 (11,00 h) Tako smo se nažrli, da komaj hodimo. COKOLINO -

59 (20,30 h) Vrnili smo se iz F. rova in kuhamo pisker župe. Dozi dela karbidka še na tisto vodo z Viševnika, medtem, ko je Yeti prišel do bivaka z eno filungo (14,5 ur švasanja).

V samem Fosilnem rovu smo prišli še cca 100 m² daleč do mrtve dvorane. Rov šiba še vedno na isti način navzgor in samo na treh mestih se je treba malo popasažirati, čeprav to sploh ni pravo pasažiranje. V Mrtvi dvorani se rov spusti navzdol v neprehodno ožino (?) pasažo (z rahlim preprihom). Na drugi strani pa je en gnil kamin, visok do 10 m v katerem se vidi rov istega profila kot do sedaj. Ta rov skoraj brez dvoma šiba naprej, zato smo poskušali splezati ta kamin. Doza ni hotel plezati, ker je bilo preveč gnilo in nevarno, pa sem šel potlej jaz. Splezal sem do polovice, kjer je čisto simpl, potem sem se zavaroval za nek rogelj in sem

višje celo uspel zabiti klin (??). Potegnili sem se više in ugotovil, da dalje ne bom mogel, ker je vse trhlo in blatno (kot v Planinski jami tisti kamin). Ko sem se spustil nazaj do klina, se je z velikim treskom odvalila ena ogromna fapa, mi zletela tik mimo rame in se raztreščila pred Yetijem in Dozo, ki sta se razsula kot ob avionskem napadu. Tako se je končal F. rov 11. Še pred tem smo šli v nek rov, za katerega sem jaz mislil, da je Jankotov in smo potem to vsi mislili. Ampak izkazalo se je, da smo prišli v zgornje etaže Triglavskega rova. Jaz sem potem šibal po Triglavskem rovu, Ieti in Doza pa nad mano po zgornji etaži, kjer so še drugi rovi. Ko sem prišel do sablinega jezera, sem se ustavil in sem slisal onadva še nekje nad bavino lužo, kjer sta prišla do brezna. V to etažo prideš pri prvem breznu v F. rovu ali pa, če splezaš na vogalu Triglavskega rova navzgor. Nato smo šli še v Jankotov rov. Tam res piha strašno, bolj kot kjerkoli v jami in to po konkretnem profilu rova, ki smo ga poimenovali Vetrovnik. Ta potem pripelje v Jankotovo dvorano in tam splezaš malo navzgor, prideš spet do brezna in v breznu (12 m) do Rova izgubljene rokavice. V tem rovu pihlja in je zelo pasažasto. Mislim, da to ni glavna stvar tega dela. Namreč ves prepih iz Vetrovnika potegne v J. dvorani navzgor v kamin, kjer se vidi spet konkreten rov. Ampak ta kamin je še bolj gnil kot tisti v F. r. II. Samo blato. Tukaj smo namerili še 150 m rovov. Jaz mislim, da v teh kaminih nimamo perspektiv. Išč pa je bolj zanimiva zgornja etaža Triglavskega rova. Od kaminov kvečjemu Ma-Sa dvorana. Ves ta ogromen sistem (Triglav. rov, rusar in Via Govic) izhaja iz F. rova in Ma-Sa dvorane, s tem, da je F. rov pač samo še fosil, iz Ma-Sa dvorane pa voda pridere (in podere bivak). Spet pa je vprašanje, kje prodreti globlje. Priti višje. Tukaj je polno odprtih (?),

Zunanja ekipa ampak so vsi precej zajebani za uredništvo.
65,5 (3,00 h) Zbudil nas je precejšen mrz. Zahajcali smo
leži pa ned blejača. Sem precej nahoden in sem se ves za-
vil v spalno vrečo in požrl 2 C-vitamina.
71 (8,30 h) Blejač še vedno bleji. Počasi se prebujamo,
Na žalost šli bomo v Yusar. Yeti je zapel en stari dobri
sem imal ve roknem-ti-ga- v-ror:Ma bejbi, bala bala in za-
globila Ma čeli smo dan z nasmeskom. V teh globinah nas
v tisto nov je underground vzdušje čisto pošiptarilo. Ye-
ti je Tefik, Doza je Ramiz, jaz pa Refik in kar
naprej pričamo albanski...
73,5 (11 h) Na Biafri imamo enega Ajzmponerja. Le-tega po-
(+ telefon; znaš, Grega, mar ne? Tukaj imamo pa poljaka,
ki je še bolj nov in je tiho. Zdaj ga lepo fu-
tramo, prej je bil pa celo leto in pol brez
Iri sebi se hrane in Ramiz je rekel, da je verjetno iz je-
in se je to ze potem podrl naš bivak. Zdaj je spet zadovo-
ti ni bilo ljen in se že tudi kdaj pa kdaj oglasi. Gremo
sencah, Tur v Gobi.
Ce se boš Ker je čolne povsem razfukala voda in so neupo-
priden domo rabni, smo morali nad Savino lužo narediti pre-
električno čko. Raje ti ne bi pravil, kako smo čarali in
če se nebi spomnili odločilne poteze, ki bi jo
lahko izvedli že v prvem trenutku, bi se se pre-
2 Dozo sva ce cej ubadali s tisto sitnico. Preška je sedaj se
je res nena vedno napeljana in je videti takole:..... Delu-
opisati. je pa po sistemu žičnice.
Zdaj gledas V Gobiju smo imeli en velik žur in se nam je to-
prav pomir talno strgalo in snelo kolesje iz možgan. To je
res enkratni prostor. Sredi mivke smo postavili
svečo in pottlej smo začeli delati. Izmerili smo
Poljski meander in s tem je jama uradno pogloblje-
na. Meander je zabasan s prodniki in tisto ko-
pati bi bilo precej zajebano (če bi se že dalo).
Je preveč ozko.
Potem smo šli v Premančan. Sam se šal že prej gov-
sta Ramiz in Tefik merila meander. Navel sem se
nek odcep, kjer prideš ven na sredi stene v Gobi-
ju in sem v daljavi gledal svečo sredi mivke in

tulil v prostor. Premančan je precej konkreten rov in treba je kar naprej plezati in to na nekaterih mestih kar dobro. Prišli smo do tam, kjer sta odnehala Sabla in Malečkar in tam smo nehali še mi, ker se ne da več. Visoko gor se vidijo tri luknje (cca 15 m) in spet je vse za-
blateno in krhko. Iz zajebanci je smo poimenovali tiste tri luknje v Premančanu Lentvid, Mirje in Stari Vodmat. Yeti je pa vedno nevoščljiv Moleharju, ker je le-ta odkrival Yusar...

84,5 (22,00 h) Vrnili smo se iz Gobija.

85,5 (23,00 h) Šlafamo.

95,5 (9,00 h) Zbudili smo se in čez pol ure bo že štiri dni odkar smo noter.

104 (17,30 h) Vse smo pospravili, popisali in pripravili za naslednjo ekipo ter že odhajamo.

111(0,30 h) Zagledali smo skoraj polno luno, ki se nam zdi svetla kot še nikoli.

Med tem je zunaj vse dni deževalo in morala zunanja ekipe je bila bolj na psu kot ne. Fantje in Marina so se ga kar konkretno zapijali in zažirali. Tudi mi smo imeli neko slabo vest, češ da smo premalo naredili, še posebej zato, ker je Ferajn izdal za akcijo takšne solde (500 jurjev + prevoz). vsi smo bili zunaj precej neresni in zato mi je bilo kar nekako zoprno. V bodoče bom proti temu, da ferajn vnaprej plačuje take akcije. Jaz mislim, da smo v jami kar nekaj naredili in pojasnili, a kaj bi bilo, če bi nam to prepredilo vreme ali kaj podobnega. Ves denar bi splaval po vodi, kot bi po objavljenih rezultatih. tako si mislim jaz.

v jami smo imeli kljub dežju zunaj, ves čas zelo veliko (nenavadno sušo). Pri balkonu nad Mučilnico ni padla skoraj niti kaplja vode. Ravno tako je bilo pri Klavirjih in povsod na drugih takih indikatorjih.

Zunanja ekipa je šla v Sablino jamo, a je bila na dnu zaštopana z ledom. Našli so še eno jamo, kjer menda piha, leži pa nedaleč stran od bajt na Viševniku. Bili so tudi pri udornici, a niso nič naredili.

Na žalost se je meni konec dopusta tako približal, da nisem imal več šans ostati gor, saj bi sicer z Yetijem poglobila Majsko z meritvijo zg. vhoda in pa pogledala še v tisto novo jamco.

Dobro smo se ujeli, bili smo še kar ekspeditivni, še posebej pri plezanju ven (7 ur) in pri transportu noter (+ telefon; 14,5 ur).

Pri sebi sem opazil, da sem že malo pozabil kaj je skala in me je to bolj motilo kot zmanjšana kondicija, česar mi ni bilo opaziti. Moral bom spet malo potrenirati po Sencah, Turncu, ipd.

Če se boš še kaj ukvarjal z Gortanijem, računaj name. Ko pridem domov, moram nabaviti novega pajaca in pa piezo-električno inštalacijo.

Z Dozo sva se po odhodu z Viševnika skopala v jezeru, ki je res nenavadno toplo in to je bil tak balzam, da se ne da opisati.

Zdaj gledam spet skozi kasarniško okno, kako lči je in sem prav pomirjen...

Lep pozdrav

CEBELUH

Spisano 18. julija 1981, cenzurirano marca 1982

-o-

Brezno Jean Bernard je po zadnjih podatkih (maj 1982) globoko 1490 m.

Jurij Andjelić:

KRATEK PREGLED RAZISKAV V BPGG

- 1970 - september dosežene globina -176 m (Lucifer) -
Jenc, Tomc
- 1971 - avgust
1. spust dosežena globina -250 m (Brezno treh)-
Andjelić, Holc, Šubelj
2. spust dosežena globina -368 m (vodni meander) -
Andjelić, Zitko, Tomc
Postavljen bivak brez šotor. -176 m.
- 1972 - avgust
1. spust dosežena brezupna dvorana -440 m
Andjelić (-440 m), Holc (-420 m), Žerov-
nik (-400 m), Tomc (-400 m)
Postavljen šotor na globini -280 m.
2. spust Odcep na -280m, dosežena globina -300 m
Andjelić, Žerovnik)
- 1972 - september
1. spust dosežena globina 1440 m, dalje nepre-
hodna ožine
Andjelić, Krivic, Sivec, Smerdu, Pirnat,
Juvan
2. spust na odcepu dosežena globina -350 m
Andjelić
Postavljen šotor na globini -280 m.
V transportni ekipi sodelovali še: Butko-
vič, Rojšek, Planina, Preisinger, Tomazin,
Vakselj
- 1973 - avgust
Prvič uporabljena samo vrvna tehnika, v
enem spustu dosežena globina -374, dalje
neprehodne razpoke.
Andjelić, A. Wilkins - član UBSS Anglija
- 1974
jamo obiskali Francozi in jo opremili s
svedrovci - brez odkritij

1975 - avgust

1. spust najdena povezava med breznom pod bivačkom in starim meandrom
2. spust na globini -327 m najdena ožina in za njo brezno - močan prepih
- Oba spusta Andjelić in Jakofčič (vrvna tehnika)

1976 - avgust

1. spust Brezuspešno razstreljevanje ožine na -327 m Andjelić (-327 m), Sabolek (-327 m) Jakofčič (-300 m)
2. spust Raziskovanje odcepa na -130 m, odkrili meander in po njem prodrli do globine -175 m (se nadaljuje) - Andjelić, Sabolek (-175 m), Jelinčič, Terlep (-150 m)

1976 - september

1. spust Brezuspešno razstreljevanje ožine na -327 m. Skozi novo odkriti meander našli povezavo s Stopnjastim Breznom na globini -200 m. Sabolek -300 m, Andjelić, Brancelj -250 m.
2. spust Vodili novince do globine -100 m Bernard, Smodiš, Grum Joža

1977 - julij

Vrtanje minskih vrtin na globini -327 m Sabolek, Andjelić -327 m, Bernard -280m

- avgust

Opravili dve uspešni razstreljevanji ožine na -327 m Andjelić, Sabolek, Jelinčič -327 m. Bernard, Smodiš, Brancelj -280 m. Postavljen šotor na globini -280 m.

- september

1. spust

1. Transport opreme do jame Skozi razširjeno ožino (-327 m) sta Sabolek in Malečkar dosegla globino -418 m, kjer sta se ustavila pred neprehodno ožino.

2. spust

Merjenje novo raziskanih delov Andjelić, Brancelj, Sabolek (-418 m). Na globini -380 m našli odcep.

1978 - julij

1. spust

Andjelić in Pintar razširila ožino -327 m
Šabolek, Brajnik, Modic in Zagar razisko-
vali stransko brezno na -250 m

2. spust

Skozi odcep na -380 m, dosežena globina
-428 m; merili in raziskovali Andjelić,
Sabolek in Bernard.

Simonič, Prestor in Paternu plezali v
blatni kamin na globini -380 m

3. spust

Brajnik in Zagarjeva dosegla globino -480 m

4. spust

Dosežena globina -530 m. Sabolek -530 m,
Zagar -467 m.

Merili od -467 do -572 m.

- avgust

1. spust

Dosežena globina -572 m. Malečkar in Sa-
bolek -572 m

Andjelić -540 m. Bivakiranje v mrežah na
globini -467 m.

Merili od -467 m do -572 m.

2. spust

Sabolek in Andjelić dosegla globino -621 m,
bivakirala v mrežah na globini -621 m,
transportirala opremo do -280 m. Merila
od -428 m do -467 m in od -572 m do -621 m.
Teden dni kasneje transport opreme iz jame.

1979 - januar

V jamo sta se spustila Sabolek in Ma-
lečkar. Uporabljaja sta raziskovalno
tehniko YUSAR, podobna je tehniki CORDE-
LETTE. V rovu Yusar sta dosegla globino
-768 m, v rovu Via Govic -740 m. Bivaki-
rala sta v mrežah na globini -570 m, v
jami sta prebila 182 ur.

- julij

V rovu Via Govic dosežen sifon na globini
-756 m. Andjelić, Pintar, Modic, Prestor
(-756 m), postavljen šotor na -595 m.

- avgust

Merjenje rova Yusar in raziskovanje in
merjenje fosilnega rova do ožine.

Andjelić, Pintar, Japelj -768 m, T. Lajovic,
Paternu -595 m. Obisk do bivaka Smerdu,
Prestor, Potočnik.

- 1980 - januar Sabolek, Brajnik in skupina poljskih jamarjev dosegli globino -776 m.
- 1981 - junij Raziskava in merjenje novih rovov v harmoniki
Andjelič, M. Brancelj, Rutar
Plezanje kamina v Lenčini dvorani - Gosar, A. Brancelj
- julij Iskanje povezave med Kumbašističnim rovom in Zuli meandrom mimo Blatnega brezna.
Andjelič, Janežič. Merjenje vhodnih delov jame.
- avgust Raziskovanje Fosilnega rova za ožin, ponovno merjenje Premančana, raziskovanje zgornje etaže Triglavskega rova in Vetrovnika. Izmerjenih 500 m novih rovov, postavljen šotor na globini -590 m Starega so odnesle visoke vode.
Andjelič, Prestor, Gosar
- september Soliranje jame do dna - Gosar

-o-

Novica iz Srednje Amerike

V pokrajini Peten, (Yucatan, Guatemala) so odkrili veliko jamo, ki za razliko od doslej znanih jam s tega konca sveta ni brezno, temveč je vodoravna. Doslej je raziskana v dolžini več kilometrov, v njej pa so našli majevske freske. V okolici še žive Mayi in v njihovem jeziku se jama imenuje Naj Tunich, kar pomeni "kamnita hiša". Jama je postala pravo zbirališče arheologov, saj so freske nenavadno bogate.

Gregor Pintar

CRIOU-RESAU MIROLDA

Na povabilo Daniela Colliarda (S. C. Lyon) smo se štirje člani DZRJL (A. Gosar, M. Paternu, J. Prestor, G. Pintar) in dva člana DZRJ Ribnica (M. Erič, A. Levstek) udeležili raziskovalne akcije v sistemu Mirolda od 25. XII. 81 - 2.I.82. Ekskurzijo so financirali udeleženci sami, le prevozno sredstvo nam je posodilo KGP Kočevje.

Jama leži nad krajem Samoens, na planoti Criou. Vse ja je v pogorju Haute Savoie, kjer se odpira tudi najgloblja jama na svetu, sistem Jean-Bernard. Vhod v Miroldo (ime po ponesrečenih jamarjih Mishellu, Rolandu in Daniellu) se odpira na nadmorski višini 1884 m v majhni dolinici. Ob našem prihodu je bila jama globoka 1100 m in se z mnogimi odprtimi nadaljevanji.

25. smo zvečer opravili prvi del pristopa in prebivakirali noč na 2/3 poti do baze. Zaradi globokega snega je bi pristop mogoč le na smučeh.

Naslednji dan smo se vzpeli do baze in še naprej do jame. Vhoda nismo našli, ker je visok snega prekril oznake.

Naslednja dva dneva smo izgubili v iskanju vhoda. kopali smo luknje v sneg in z vsako novo smo dobili ne kaj novih orientacijskih točk, tako da nas je čeveta pripeljala do vhoda, ki je bil pokrit z leseno loputo. Ekipa, ki je bila v začetku precej številna se je do sedaj že precej skrčila, tako da nas je vstopilo v jamo le 11. Zaradi zamude in manjše ekipe se je tudi načrt dela spremelil. Pet Slovencev in šest Francozov se je razdelilo v 3 ekipe.

V torek sta se prvi dve ekipi spustili do -650, kjer sta postavili bivak. Tretja pa je od starega bivaka (-300) merila jamo do -450.

Naslednji dan je prva ekipa merila od -600 do -800. Druga ekipa pa je merila fosilno galerijo, ki se začne na -700 in obide sifon, potem pa pride zopet na aktivne dele. Najnižo točko, ki smo jo dosegli je bila približno -900.

Po počitku smo se Slovenci vzdignili do bivaka na -300, kjer smo preživeli Silvestrovo. Francozi, ki jih ni lovil čas pa so merili do dna.

Tretja ekipa pa je to noč plezala navzgor in naslednji dan izstopila. Za njimi smo naslednji dan izstopili tudi mi, v soboto pa tudi preostali trije Francozi.

Opis jame:

Vhodni deli so splet precej ozkih menndrov, ki jih prekinjajo manjša brezna. Na globini -180 prideš na prvi potok in slediš sedaj precej večji meander do bivaka. (-300). Prav po tem potoku navz or so največje možnosti te jame, mogoč je celo svetovni rekord v globini. Od bivaka navzdol slediš še štirim ra ličnim potokom, ki jih med sabo povezujejo fosilni deli. Na dnu je jezero, vendar je možnost da bi ga obšli, zopet po fosilnem meandru. Vendar so možnosti, že precej izkoriščene, saj je najnižja točka že v nivoju doline. V jami se tudi precej kapniških tvorb, najbolj pa so značilni makarončki.

Jama re razlikuje skoraj izključno pozimi, ker je poleti preveč tvegano zaradi neviht, ki povzročijo nenaden silovit dvig vode v jami. Zato pa poletje izkoristijo tako, da jama kar najbolje opremijo, založijo bivak in ostalo.

Po srečnem povratku v domovino nam preostane le še, da nekaj podobnega organiziramo in naredimo tudi mi.

ZANIMIVOSTI IZ NAŠIH ZAPISNIKOV

Urednikovo pojasnilo:

Doslej smo med splošnimi podatki o jamah navajali tudi njihove koordinate vhoda. Zaradi DZS pa teh podatkov ne moremo več objavljati, če želimo, da ostane Glas podzemlja splošno brano glasilo. Zato navajamo namesto koordinat številke kolon in vrst planske karte, tako, da interesenti še vedno lahko brez težav najdejo koordinate vhodov v Delovnem seznamu jam; kdor pa tega nima, si s podatkom ne more pomagati.

Staško Otorepec

PETNJAK (kat. št. 952)

Petnjak spada med tiste slovenke jame, ki so tako splošno poznane, da se zadnje dolgo njihče ni resno zanimal - neposredno posledica tega pa je, da do lani o njej ni bilo niti pravega načrta. Prva zabeležka o njej je v tržaški reviji Il Tourista, 1909, 63 -66. Tu je objavljen tudi nekakšen načrt, ki je ponatisnjen v knjigi Duemila grotte pod št. 397 VG. Jama ima dvojno italijansko številko, saj se pojavi v knjigi Il Timavo še enkrat pod št. 3408 VG, kjer je načrt na strani 189. Oba načrta pa sta tako zanič, da očitno niso ugotovili, da gre za eno in isto jamo. Od slovenskih jamarjev, v kolikor neštejemo slovenskih članov tržaškega CTF, je prvi jamo obiskal Egon Bretner, še v svojih tržaskih letih. Bretner je kot naš član pozneje še zahajal vanjo in tam lovil jamske živali. Naše društvo se je jame zares lotilo v zadnjih letih, lani je bila prvič resno izmerjena in opisana, do danes pa se vanjo vrstijo odprave, ki kopljejo za preprihom, ki obeta nove prostore.

Vhod v jamo zija pod severno steno markantne udornice v južnem pobočju Sopade, kar opazimo že s ceste ali železnice med Divačo in Sežano. Najvišja stena udornice meri 60 m, njena največja širina pa je okrog 100 m. Vhod v jamo,

kamor se siplje melišče, je širok 28 m in visok okrog 6 m. Takoj za njim se prostor razširi v elipsasto dvorano (60 m x 95 m) z banjastim svodom, visokim do 20 m. Nasip, ki ga sestavlja v veliki meri precej droben podorni material, visi od vhoda prav do nasprotne stene. V severnem kotu dvorane, ki jo v celoti razsvetljuje dnevna svetloba, je nekakšna kamnita ograda, verjetno opuščena ovčja staja. V kotu za to ogrado je bila ožina, ki smo jo z vztrajnim širjenjem podaljšali v 27 m dolg rov, ki se nadaljuje z novo pihajočo odprtino. Odkopavanje se še nadaljuje, saj upamo priti do večjih, še neznanih podzemskih prostorov.

Na južnem kraju dvorane vodita dva prehoda v vzporedno dvorano, dolgo 30 m in široko okrog 10 m. Za razliko od glavne dvorane, ki ima le redke sledove sige, je ta močno zasigana; njeno dno je v veliki meri sigova kaskada, ki se izliva izpodzasiganega kamina v zahodnem kotu, ki se že skoraj pod udornico. V najnižjem delu stranske dvorane je okrog 5 m visok kapniški steber.

Jama je nedvomno ostanek velikih podzemskih prostorov. Ali jih je izvotlila Reka, ali pa kakšen njen pritok, zaradi nenavadne lege jame še ni jasno. Upamo, da bomo našli odgovor onstran ožin, ki jih širimo.

-o-o -o-

V Bretterschachtu (Tennengebirge, Avstrija) je neka belgijska odprava sodegla dno na globini -719 m. V globini -300 m je uspelo prečanje 50 metrskega brezna, odkoder so prodrli v okrog 4 km dolg splet pretežno vodoravnih rovov, ki vodijo proti znani jami Eirsriesenwelt. Če bo povezava uspela, bo skupna dolžina obeh jam presegla 50 km.

France Suštersič

MAČKOVCA (kat. št. 52), Laški rov

Novice o novih odkritjih so nam vedno prijetne. To pa nas razveseli še toliko bolj, če gre za nove rove v že znanih, starih jamah. Tako je Glas podzemlja IV/1972, str. 13. prinesel kratko novico, da so člani sekcije Viljem Putik iz Laz v Mačkovci odkrili nov rov. Ker gre za jamo, ki naj postane vsakoletno zbirališče društva ob njegovem rojstnem dnevu, pa tudi zato, ker o novem rovu še nihče ni pisal, oddolžujemo zvedavim bralcem Glasu podzemlja ob tej priliki.

Novi rov, katerega se je takoj po odkritju prijelo ime "Laški rov", pravzaprav ni rov. Starejšim Lažanom, ki so v Mačkovci v začetku minule vojne prebili nekaj tednov, je prav dobro poznan. Tako je npr. Stefan Matičič, ki ima tudi sicer velike zasluge za razvoj laškega jamarstva, večkrat opozarjal ljubljanske jamarje na njim nepoznani rov v Mačkovci. Po svoje je njegov obstoj napovedal tudi biolog Egon Pretner, ki je našel v jami samo na enem mestu značilno favno zablatenih, a nezalatih rogov in opozarjal, da mora biti tam nekje v bližini rov s takšnimi lastnostmi.

Člani sekcije so se pred desetimi leti odpravili v jamo s precej jasno predstavo, kje naj bi bil še neznan rov in ko so je Stane Puppis splazil skozi komaj dobro ped visok in do polovice z vodo zalit prehod, je lahko oznanil, da je našel iskani rov. Kasneje se je celo izkazalo, da ob sušnem letnem času prehod ni zalit in da so bili mnogi obiskovalci jame preč hudo "gnojni".

V novi rov pridemo na najnižji točki Male dvorane, kjer postane dno ilovnato. Dober meter široka in dobro ped visoka odprtina, v kateri večino leta stoji blatna voda, se takoj

za nekakšno živoskalno "zaveso" razširi in zviša, tako, da se lahko postavimo pokonci. Ob levi strani okrog 4 m širokega in pol toliko visokega rova, opazimo v blatnem dnu plitve sigove ponvice, skozi katere se pretaka voda iz Male dvorane daljev ilovnat lijak, ki ga dosežemo že slabih 10 m za vhomom v rov.

Rov se odtod nadaljuje kakih 30 m skoraj proti jugu. Strop in stene so zaradi skladovnih podorov precej vegasti, a še dovolj pravilnih oblik. Po dnu je siva, poplavna ilovica, po kateri so razmetani kosi lesa, ki ga voda vlačí semkaj iz Male dvorane. Sigove tvorbe so le redke in umazane. Ko minemo naslednji, manjši lijak na levi opazimo, da je blatno dno sestavljeno iz zaporednih vodoravnih plasti sige in ilovice.

Rov se nato zoži in zniža, tako, da moramo spet na kolena. Vendar se že po nekaj metrih prostor spet poveča, smer rova pa se zasučé skoraj za 180°, tako, da nadaljujemo skoraj proti severu. Profili se nekoliko večji kot prej, pa tudi bolj škatlasti. Rov prekinja več metrov globok lijak v danji ilovici, nad njim pa je več kaminov, iz katerih običajno piha. Kakih 20 m za lijakom se prične čelni podor iz velikih blokov, kjer se lahko na nekaj metrov priblijugovzhodnemu kotu Velike dvorane. Skozi podor je čutiti preprih, ni pa izključeno, da bi se kak dropnejši jamar lahko celo prebil v Veliko dvorano.

Če imamo Laški rov za drugo zvezo med Malo in Veliko dvorano (prva je kakopak običajna pot), je v primerjavi z njo dosti manj podrt, kaže pa tudi, da je ob poplavi aktiven. Vsakakor je to nov dokaz, da se tudi v najbolj poznanih jamah da še odkriti nove rove, če le dovolj pazljivo prisluhnemo tistim, ki znajo o njih kaj povedati.

V zvezi z Mačkovco pa moram zapisati še nekaj. V Lazah je precej razširjena govorica, da je v Mačkovci še en rov, po katerem se da priti na površje skozi brezno na rampi na L.P.

Planina. Tem govoricam sem tudi sam nekaj časa verjel, saj mi je pokojna Ivana Litko leta 1963 zatrjevala, da je bila v mladosti sama skozi. Ko pa se je kasneje izkazalo, katero brezno imajo ljudje v mislih kot drugi vhod v Mačkovco, lahko zapišem, da so to pravljice. Brezno je bilo pred kakimi 15 leti globoko še okrog 10 m in povsem prepadno, tako, da bi nihče ne mogel priplezati ven brez lestvic. Mislim, da gre pri teh storijah za povezavo resničnega, a malo znanega Laškega rova z iskanjem povezave med sosednjimi jamami, tako, kot pravijo za dosti bližnjih brezen, da je šel maček v enem noter, pri drugem pa je prišel spet ven. Kako naj bi splezal pa je postransko vprašanje.

Osnovni podatki o Laškem rovu:

Skupna dolžina: 107,5 m

Horizontalna dolžina: 97,5 m

Višinska razlika: 12 m

Merjeno: 8. 8. 1976,

DZRL, Bernard M., Sabolek J., Simonič M., Luštersič F.

-o-

Po desetih letih je članom sekcije Viljem Futik iz Laz le uspelo ponovno najti vhod v Brezno pri Barbarjevem štantu. Brezno je globoko okrog 100 m in je v zgornji polovici obširno in lepo zasigano. Spodnja dela pa sestavljajo navpične, vodoravne in poševne, povsemzablatene ožine, tako, da postane sicer srednje težko brezno prava mučilnica.

V začetku marca smo prodrli na dna, kjer brezno preide v zarušen rov. Kapanje v podoru ne kaže, da bi bilo posebno težko ali voluminozno, stalen preprih pa je najboljši znak, da se jama nadaljuje. Ob obisku so bili spodnji deli jame občutno hladnejši od srednjih, ker ramo verjetno hladi bližnji podzemski tok Unice. Upamo, da bomo še letos izsilili prehod do podzemske reke, vsi pa si želimo nove Najdene jame.

France Šušteršič

URBNA FABRKA (JAMA PRI DOLENJH LOKAH) (kat. št. 3674)

Jama je med domačinimi precej znana (pod prvim imenom), vendar je dolgo ostala neaziskana. Prvi so jo "odkrili" biologi DZRJL v začetku sedemdesetih let, kmalu pa smo jo raziskali in izmerili.

Jamo so umetno odprli vojaki, ko so tik pred drugo svetovno vojno gradili utrdbe, katerih ostanki so vidni v sosesčini.

Jama leži na pobočju Planinskega polja med Lokami in Lazami, tik pod cesto Laze - Ivanje selo. Okolica je poraščena z listnatim gozdom in precej škraplevita. Matična kamnina je spodnjekredni apnenec; nedaleč od jame so debeli apnenčevi skladi polni lupin rekvijenij.

Vhod v jamo je 3,5 m globoko brezno, veliko okrog 1 m², ki se navzdol zvonasto širi. Podorno dno se sipa v dve odprtini, ki sta istočasno vhoda v oba rova.

Vzhodni rov ima prerez kakih 10 m² in se strmo spušča, najprej po podoru, pozneje pa postane dno glinasto. Značilno je, da ohranja zaglinjena, čez pa zasigana. Dandanes voda danjo ilovico izpira in zato je jama polna prevrnjenih kapnikov. Tako je verjetno, da meri primarni rov v živi skali v preseku več desetih m². Med Tč 3 in Tč 4. je v danji ilovici precejšen lijak, nato pa se rov zasučje proti severu, dno pa stet zviša. kmalu dospemo do sigove plošče, ki prekriva ilovnati zasip, brž nato pa tudi zapre nadaljevanje.

Zahodni rov je nekoliko daljši od Vzhodnega, a dosti manj spran. Zato so njegovi (dostopni) prerezi dosti manjši. Tudi po njem je mnogo podrtih kapnikov, ki so vsi umazani od ilovice. Tuda ta rov se zaključuje podobno kot Vzhodni.

Jama je nedvoumno del odtočnega sistema, Unice, kamor spada v nižji etaži Jama na Dolenjih Lokah, v višji pa Mačkovca. Potem, ko je bila jama še skoraj zasuta in zasigana, se je pričela doba ponovnega spiranja, ki traja še danes.

Osnovni podatki o jami:

Nadmorska višina vhoda: 460 m

Lega: K 14/V 10

Skupna dolžina: 52,6 m

Horizontirana dolžina: 49,0 m

Višinska razlika: 9,5 m

Merjeno: 27. 5. 1974

DZRJL. Andjelić J., Smith M., Sušteršič F.

-o-

Institut za raziskovanje krasa SAZU iz Postojne je ponovno izmeril kajdeno jama. Čeprav skorajda ni bilo novih odkritij (nekaj kratkih povezav v Primoževem siru in Davidovem rovu), se je pokazalo, da je skupna dolžina jame 4987 m, horizontirana dolžina pa 4573 m. Jama je globoka 122 m, najgloblji točki pa sta gladini sifonov v Prepadni dvorani in Desnem-Levem rovu. Poleg preboja iz lčotovega rova pod vhod, s člani IZKK zminirali še zaslonjen prehod v Davidovem rovu, tako, da za dostop do najgloblje točke (v Prepadni dvorani) ne potrebujemo več kot 15 m lestvic.

Jamarji so se lotili celo Velikonočnega otoka, znanega po Heyerdahlovi knjigi Aku-Aku. Tam so seveda jame v lavi. Najdaljša se imenuje Ana Te Pahu in je dolga 800 m. Sledi ji Ana Oka ke s 450 m dolžine in 40 m vzpona. Največja vertikalna znaša za zdaj -18 m.

France Sušteršič

GALACIJEVO BREZNO (kat. št. 3472)

Jama je ena izmed mnogih, ki smo jih našli in raziskali ob iskanju Lippertove jame. Dihalnik je odkrila ekskurzija dne 16. 1. 1971 pod vodstvom R. Radeščka, sodelovali pa so še J. Andjelić, M. Horvat, G. Jeglič, D. Rojšek in F. Sušteršič. Na približno petih ekskurzijah, ki so sledile, smo odkopali okrog 4 m³ materiala, da smo prodrli v dotlej nedostopno brezno. Pozneje sta J. Jurečič in R. Verbovšek še precej minirala in izsilila prehod v spodnjo dvoranico.

Ob odkritju smo sklepali, da je to izgubljeno (zasuto) Škrlovo brezno in zanjo uporabljali tudi to ime. Kasneje se je pokazalo, da je Škrlovo brezno drugo in zato lahko ostane temu ime Galacijevo brezno, čeprav je res, da leži brezno v državnem gozdu, bivši Galacijev svet pa je danes Škrlov.

Vhod v brezno zija ob vznožju nekakšne terase, ki se vleče zahodno nad Najdeno jamo. Jama leži kakih 30 m zahodno od Vajzove poti, gledano od tam, kjer jo seka meja med državnim in kmečkim gozdom. Tik poti zija na tistem mestu vhod v jamo Prešo (kat. št. 209), ki pa je že precej zasut. Tudi ta jama je dihalnik.

Vhod v brezno je prvotno v obliki obseirne, plitve vrtače. Okolica je bila ob odkritju porastla z mogočnim jelkovim gozdom, danes pa je to golosek, ki ga čezinčez prerašča gosto leščevje. Vso okolico gradi močno butimonozen, peščenat dolomit, zato v okolici ni škrapelj.

Vhodni, umetno odkopani lijak meri 2,5 m x 1,5 m in se strmo oži proti grlu v globini 5 m. Tam se začne skoraj navpičen rov, ki pripelje v globini 11 m v dvoranico velikosti 7m x 2m. Stene brezna so pravih nekaj metrov v živi skali, globlje pa že zasigane. Dno dvoranice je precej pokrito z materialom, ki se je vanjo zrušil ob odpiranju vhoda. Ob jugozahodnem kraju

je v stranski niši okrog 2,7 m² velik vhod v naslednje brezno, kjer se spustimo preko sigastih skokov dno 7 m nižje dvoranice z zelo korodiranimi stenami v živi skali. Ob severozahodnem kraju je zijač kakih 0,2 m širok in 2 m v sok meander. Po vztrajnem miniranju smo ga toliko razširili, da lahko nadaljujemo še 6 m nižje, v novo dvoranico. Jama se nadaljuje s podobnim meandrom, ki je dolg okrog 3 m, nato pa se spet razširi v večji prostor. Iz te ožine veje močan preprih, jama pa tudi sicer vztrajno diha.

Jama leži blizu Šerkove dvorane v Najdeni jami, zato smo pričakovali, da bomo ob podiranjju v globino prisli vanjo. Vendar pa kaže načrt, da je jama usmerjena proč od nje in ostaja vprašanje izvora prepriha še naprej odprto.

Osnovni podatki:

Nadmorska višina vhoda: 514 m

Lega: K14/V11,

Skupna dolžina: 29 m

Horizontirana dolžina: 14 m

Višinska razlika: 24 m

Opis in načrt: 8. 12. 1974

DZRJL, J. Jurečič, S. in T. Otorepec, R. Verbovšek.

ŠKRLOVO BREZNO (LAŠKO BREZNO) (kat. št. 4229)

Škrlovo brezno je eno tistih, ki so igrala pri iskanju Liperbove jame pomembnejšo vlogo in njegova zgodovina ja kar p sana. Ko smo decembra 1963 prvič brali Putikov opis Liperbove jame, se je porodila misel, da bi tudi sami iskali jamo na njegov način; da bi spraševali gozdne delavce in kmete, kje so mesta, kjer se sneg ne obdrži. Rado Radešček, ki je bil najbolj vztrajen, je kmalu izvohal, da leži nekje levo od poti Trajberce zadelano Škrlovo brezno, ki leži poleg tega tudi na meji med kmečkim in državnim gosdom. Vendar pa je

bilo to brezno že tako dolgo zadelano, da ga nihče ni več znal pokazati. Brezno smo brž identificirali z Lipertovo jamo in ga pričeli iskati levo od Trajberce, kot je ta potekala v Putikovih časih. Brezna nismo našli, ostala pa je trdno zakoreninjena misel, da je prav to Lipertova jama.

Sekcija Viljem Putik v Lazah si je ob svoji formalni ustanovitvi leta 1970 med drugim zadala tudi nalogo, najti Lipertovo jamo. Facja Franc iz Jakovice se je tedaj spomnil, da leži levo ob Trajberci močan dihalnik, očitno zadelana jama, ki pa ji ni vedel imena. Laški jamarji so jama odprli in po nekaj metrih ozkega dimnika obviseli vrh dvorane, ki je močno spominjala na Lipertovo jamo. Naslednjič so se oboroženi z vsemi potrebnimi pripomočki spustili do dna dvorane in ugotovili, da se slepo konča, četudi je od vseh jam v Lanskem vrhu najbolj podobna vhodni dvorani Lipertove jame. Brezno smo pozneje izmerili, oprijelo pa se ga je ime Laško brezno (tudi Laška jama).

Poleti 1980 sem ob zbiranju podatkov o jamah v Lanskem vrhu poiskal vse lastnike zasebnih gozdov in tedaj se je na moje presenečenje pokazalo, da je prav to brezno Skrlovo. Tako lažje zaključimo dvoje. Prvič, kljub veliki verjetnosti, da je Lipertova jama Skrlovo brezno, se je domneva izkazala za napačno. Kot drugo pa moram zapisati, da smo brez potrebe prilepili Galacijevemu breznu (kat. št. 3472) še ime Skrlovo brezno, kar bo sedaj pač treba popraviti.

Vhod v brezno zija levo ob Trajberci, kakih 120 m severno od križišča v Vajzavo potjo. Od poti je oddaljen kakih 100 m in pomaknjen v rob (verjetno udarne) vrtače, Lekšanove doline. Ker je majhen in dobro zaslonjen s škrapljami, ga opazimo šele iz neposredne bližine. Vso okolico pokriva iglast gozd, last upokojenega zobozdravnika Skrlja iz Logatca. Matična kamnina je spodnjekredni, precej bituminozen spnenec, ki ga prekinjajo vložki prav tako bituminoznega, peščenastega dolomita.

Vhodni jašek ima komaj $0,3 \text{ m}^2$ preseka in je zajetnejšim jamarjem komajda prehoden. Po nekaj metrih se polagoma razširi in nekoliko poševno nadaljuje do globine 15 m. Tam preide v dobrih 10 m veliko dvoranico, z naravnim podornim dnom okrog 30 m pod vhodom. Po tleh so zasigani bloki, delno pokriti z ilovico in kapniki. V najnižjem delu je več blatnih ožin, ki se brž zaključijo. V vzhodnem breznu je običajno čutiti prepih, katerega izvora pa v globini ne zaznamo.

Poleg verjetno udorne Lekšanove doline, ki leži tik brezna, leži nekoliko dlje proti vzhodu močan dihalnik, Javornikovo brezno (kat. št. 3063), v njegovi bližini pa še dve udornici, od katerih ima ena preko 10 m visoke prepadne stene. Približno enako daleč proti severoseverovzhodu pa leži Istenič Janezova jama (kat. št. 333), ki je - kot opazujem zadnje zime - tudi dihalnik in kjer je tudi potrebno enkrat prekopati pasajo. S Škrlovim breznom vred gre verjetno za sledove odtokov iz Škofovih Lomov, kamor spada tudi Jama na Meji (kat. št. 208).

Osnovni podatki:

Nadmorska višina vhoda: 504 m

Lega: K14/V11

Skupna dolžina: 42,5 m

Horizontirana dolžina: 12 m

Višinska razlika: 34 m

Opis in načrt: 26. 4. 1975

DZRJL: J. Jakofčič, B. Kovač, N. Škulj, A. Terlep. Brezno so odkopavali člani sekcije "iljem Putik": M. Abrahamsberg, S. Blažič, M. Facja, J. Hrovatin, P. Kranjc, J. Poženel, S. Puppis, R. Sušmelj in T. Simšič.

-o-

Angleži so razvili "črna skrinjico" za potapljače. Jamarji si obetajo, da bodo tako lažje ugotovili, kako prihaja do potapljaških nesreč.

JAVNA RAZPRAVA O

Gradivu za zgodovino Društva za raziskovanje jam Ljubljana, objavljenem v Glasu podzemlja, 1981, 1, 3 -28.

Na poziv, prilepljen k "Gradivu...", naj čitatelji, ki žele sodelovati pri zbiranju gradiva za društveno zgodovino, pošljejo dopolnila in popravke, se je oglasilo več članov, in (kar je posebej pohvalno, tudi) nečlanov društva. Izvršni odbor meni, da ni poklican razsojati med različnimi stališči, zato objavljamo vse pisne pripombe v nespremenjeni obliki.

Vse bralce, ki menijo, da bi še lahko prispevali k razpravi, pozivamo k nadaljnemu sodelovanju.

Izvršni odbor DZRJL

Ivan Gams

Kot ste se zaprosili, tu javljam nekaj pripomb k zgodovini DZRJ Ljubljana, kot je zapisana v Glasu podzemlja, XI., št. 1, 1981:

1949:

Sedaj: Društvo se reorganizira pod predsedništvom Ivana Michlerja.

Predlog: Društvo se reorganizira pod predsedništvom Ivana Michlerja, ki je vodil v petdesetih letih raziskave zlasti v vodnih jamah Notranjskega podolja.

Vzrok: Pomen Ivana Michlerja v petdesetih letih ni dovolj poudarjen.

1954:

Dodatek: ...prvi jugoslovanski speleološki kongres, ki je sklenil ustanoviti Speleološko zvezo Jugoslavije.

1961:

Odprava Akcija dno je bila zvezna akcija, izvedena po pred-

hodnih meddruštvenih in mednarodnih raziskavah v prejšnjih letih.

1963:

Objavljena prva kompleksna monografska razprava o Logarčku in drugih jamah na severni strani Planinskega polja kot plod polstoletnega raziskovanja društvenih članov.

1965:

Stavek: "Kongres je bil huda iztreznitev in je drastično... ..". To je subjektivistična ocena kakega iluzionista in koz raka ne spada v kroniko društva. Kongres je zavrl običajno zamenjavo kadrov in ta je po kongresu stopila na plan toliko bolj rezko.

Stavek: " Ostra menjava kadrovske sestave je bistveno spremenila način delovanja društva, kar se v vseh pogledih kaže še danes" mi je narazumljiv in nerazumljiv bo vsakemu, ki ne pozna društvenih razmer prej in zdaj. To leto tudi ni tako prelomno glede osvajanja tuje tehnike. O tem pričajo redne udeležbe naših speleologov na tujih akcijah. ... Tu- di če bi bilo res, da je zavzelo društvo nesporno prvo me- sto doma in v Jugoslaviji, tega ni obešati na veliki zvon, ako se noče pridobiti slovesa širokoustneža. Formulacija "globinski rekord jepovsem samostojnem odkritju" je nejasna.

1970:

Če za prejšnja leta niso bili imenovani raziskovalci, zakaj smona mah v tem letu?

1971:

Ce se javljamo ponekod, zakaj se ne bi načrtno omenjali izidi vseh krasoslovnih razprav, ki so jih napisali člani društva? Na splošno so kriteriji od leta do leta neenaki in dajejo poznavalcu vtis, da je raziskave v kroniko vna- šal en sam človek-v veliki meri po osebnem poznavanju stvari.

Če je omenjena knjižica Jamarska tehnika, zakaj ni omenjen izid "Jamarski priročnik?"

Predlog:

Če nameravate narediti objektivno kroniko razvoja, naj se nekdo (ki ne bo pristranski), vsede in po društvenih poročilih o delu, po zapisnikih in po objavah (domačih, morebiti tujih) napravi objektivni pregled.

V Ljubljani, 11. maja 1981

Andrej Kranjc

1. Pričujočo številko sem takorekoč celo prebral, nekatere stvari tudi po večkrat, kot tudi številno moji znanci in sodelavci; kar je vsekakor najboljši dokaz za uspešnost glasila.

Posebno pozornost sem posvetil originalnim prispevkom, kot je "Gradivo za zgodovino DZRJL" in Sušteršičeva "Razmišljanja sredi poti". Objavljanja takih gradiv in razmišljanj se mi zdijo na moč pohvalna. Ko bi tudi drugi klubi tako obdelali svojo zgodovino, potem zgodovina slovenskega jamarstva ne bi bila več problematična. Seveda pa so ob vsakem delu tudi napake, ob vsakem mišljenju pa nasprotno mišljenje. Prosim, da moje pripombe razumete v dobrohotnem smislu pregovora: "Kdor dela, tudi greši".

2. Pripombe h "Gradivu za zgodovino DZRJL"

2.1 Naslov in vsebina tega prispevka se mi zdita v hudem razkoraku. Če naj bi bilo gradivo za zgodovino "Izskus kronološkega pregleda delovanja društva", bi morali prijeti z letom 1910 in se držati delovanja v okviru DZRJL, k takemu gradivu pa nikakor ne sodijo asirski kralj Salmanazar ter Svetinove

Tentavove, Putickove, in Antronove raziskave iz prejšnjega stoletja. V meni vzbuja vtis kitenja s pavovim perjem. V kolikor bi bilo pa v naslovu napisano "za zgodovino jamarstva na slovenskem" pa bi bilo najbrž povsem ustrezno.

Kot drugo se mi zdi huda pomanjkljivost opuščanja navedbe virov. Če naj bi bilo to zgodovinsko uporabno "gradivo" od "razmišljanj" - človek si lahko v glavi zamisli kar koli in če to zapiše, ni nič narobe. Ker pa v tem gradivu viri niso navedeni, sem pogosto v dvomih: kak podatek se mi zdi zelo zanimiv in pravo odkritje, obenem pa dvomljiv, ker ni vira. In ta o ostajajo dvomi.

2.2 Str. 4, 6 odst.: "... sta se Kralj in Svetina kot prva spustila na dno Labodnice... ". Da je bil to Kralj je večkrat objavljeno (npr. Savnik 1961), da pa je bil zraven tudi Svetina, slišim prvič - od kot podatek?

2.3 Str. 5, 1. odst.: Putick se je do konca življenja, tudi ko je bil že Jugoslovan, pisal Putick - s "ck", tako tudi njegovi otroci, in nimamo pravice, da ga pišemo kar po domače "Putik".

2.4 Str. 5, 1. odst.: Raziskovanje Gradišnice - delovodja je bil Josip Sturm (rudniški tesarski mojster iz Idrije), pomagalo (le na površju) mu je 6 delavcev, samo jamo pa so, poleg Puticka, obiskali še "trije njegovi (namreč Putickovi) jamarji": Franc Dolenc (z Velikega Otoka pri Postojni), Ivan Gostiša iz Dolenjega Logatca in Andrej Dolenc, sin F. Dolenca (Putick 1923). Lahko, da je bil med 6 delavci kak Lažan - če je bil, bi bilo potrebno navesti, od kod podatek - v jami ni bilo nobenega Lažana. Torej je navedba, da je bila Gradišnica raziskana s pomočjo Lažanov (pri tem pa so izpuščeni Otočani, Idrijčani in Logatčani), milo rečeno, tendenciozna.

2.5 Str. 5, 1. odst. Od kod podatek o "jamarski skupini pod vodstvom Ziberne"? Ziberna - Tentava je bil izrazit samotar, individualist (J. Ziberna 1981), tudi ni sodeloval pri odkritju Tihe jame niti nepri gradnji poti v Skočjanskih jamah. (Savnik 1959).

2.6 Str. 6, 1. odst.: Zaenkrat so najstrejše znane jamske fotografije iz Mammoth Cave (ZDA), ki jih je 1866 napravil C. Waldack. V Evropi je eden prvih jamskih fotografov M. Kriški je 1881 slikal kapnike v Sloupski jami, 1886 pa so tržaški jamarji slikali v Labodnici (Shaw 1979) - takrat nekako je je pričel ukvarjati z jamsko fotografijo tudi M. Leber. Vsekakor sodi med pionirje jamske fotografije, ni pa "prvi na svetu".

2.7 Str. 6, 3. odst.: od kod podatek, da je bil Putick član Antrona?

2.8 Str. 12, zadnji odstavek: Jovan Hadži (1961) pravi: ... .. tov. Alfred Šerko ml. je poskrbel za varno shranišče našega gradiva, in sicer v prostorih NUK..."

2.9 Str, 1. odst.: Gorjanska jama ni bila odkrita 1950, ampak jo je 1937 odkril Šimen iz Gorij (Kuščer 1950).

France Sušteršič

1. Predzgodovina še ni povedala vsega. Vanjo spada e J. Žigon (str. 49 te številke Glasu podzemlja). Putik omenja v svojem poročilu, od koder je prevzet tudi prevod opisa Lippertove jame, da je v okolici Laz preiskal preko sto jam in brezen. Ker jih dosti več tam tudi ni, je jasno, da je bil v mnogih, za katere smo do danes mislili, da so jih odkrili na novo. Putik tudi pravi, da sta kramp in železen drog nujni

pomagali pri zahajanju v podzemlje v okolici Laz. Ker so bili Putikovi delavci in delno predhodniki lažani, katerih tradicijo so kasneje povzeli Mrhar, Molk, Slejko, Leskovec in drugi, tik pred zadnjo vojno pa bratje Matičič, je verjetno, da doživlja društvena sekcija "Viljem Futik" iz Laz te dni že svojo stoletnico.

2. Kot je razvidno iz faksimila prvotnih pravil, je bilo ime društva po ustanovitvi: "Društvo za raziskovanje podzemeljskih jam". Zatorej je edino pravilna in smiselna kratica DZRPJ, ki velja vse do spremembe pravil 1954.

3. Prof. P. Kunaver (osebni razgovor) pravi, da so se nekateri Drenovci zopet zbrali kmalu po prvi svetovni vojni, še pred izidom knjižice V prepadih. Ker je ta izšla šele leta 1932, gre verjetno za pomoto in ima v mislih knjižico Kraški svet in njegovi pojavi, ki je izšla leta 1922. Reorganizacija društva leta 1924 je bila po njegovem mnenju pravi "udar", ko so znanstveniki pometli z raziskovalci in iz jam (citat): "napravili lovišče svojih živali". Zaradi tega so se razšli še zadnji Drenovci, osebni spori pa prizadevajo le dva izmed njih in so postranskega pomena.

4. Pomemben spodrseljaj je, da niso omenjene raziskave Malih podov pod Skuto. (Štirn, 1953/54, 1954/55, Proteus). To je prvo sistematično raziskovanje visokogorskega krasa, ki se prične z rekognosciranjem in markiranjem jamskih vhodov že poleti 1951, in traja s presledki v sredino petdesetih let. To je naš prvi resnejši poiskus raziskovanja v visokogorskem krasu, obenem pa lahko tudi še danes vzor sistematičnega raziskovanja, ki se enako posveča športnim ciljem, prodreti čim globlje v podzemlje, kot tudi čisto znanstvenemu opazovanju podzemskih ledenikov.

5. Iz besedila za leto 1968 je razvidno, da je bila globina 361 m v Lankani jami dosežena še tega leta, kar nasprotuje

mojemu članku (str. 79), kjer se da razumeti, da smo do te globine prodrli šele na majski ekskurziji prihodnjega leta. Čas je, da povemo resnico in priznamo, da sta do tod prva prišla Di Batista in Krivic že leta 1968 (torej da velja prvi podatek). Ob naslednji ekskurziji smo te rove ponovno "odkrili" zato, ker je "TT" obetal več denarja za novi rekord, kot za ponovitev starega (ki pa je ostal dotlej neizmerjen).

6. Na načrtu Rovpe (str.9) manjka podatek, da so do dna prvi prodrli Italijani leta 1934.

Po izjavi prof. Kunaverja so tako v Rovpi, kot v Breznu na Vodicach Italijani dosegli (tedaj) ekstremne globine na osnovi pisma, v katerem je Kunaver opozoril I. A. Perka na ti veliki jami, ki sta ostali delno neraziskani še iz časov prve svetovne vojne. Italijasski viri te okoliščine seveda ne omenjajo in sploh zamolčujejo, da je kdo pred njimi raziskoval Banjšce. Zdi pa se mi zelo značilno, da sta ob splošnem "poglagljanju" jam prav Rovpa in Brezno na Vodicach izjemo- ma izmerjeni pravilno.

7. Podatki o G. Kebetu so napačni. Veliko Karlovico je raziskoval že leta 1847, o čemer je pisal leta 1860 v Rokodelskih novicah. Schmidl (1850) tudi poroča, da je bil Kebetov sodelavec J. Obreza, ki je skupaj z Urbasom raziskoval Planinsko jamo.

8. Naše jame so bile društveno glasilo samo do leta 1962, ko jih je društvo prepustilo novonastalemu zveznemu organu slovenskih jamarjev. Dotlej so bile glasilo organizirane skupine fizičnih oseb, po tem datumu pa glasilo organizirane skupine pravnih oseb, kar na e društvo nikoli ni bilo. Sprememba imena DZRJS v JZS leta 1970 ne more imeti posebnega pomena.

KAJ SE DOGAJA PRI SOSEDU

Ze od vsega začetka je glas podzemlja posebej zanima za dogajanje ja Italijanski strani meje. Delno zato, ker se tja razprostirajo naše "jamska lovišča", delno pa zato, ker so nam bili pred petnajstimi leti tržaški jamarji v marsičem za vzor. V nadaljnjem objavljanju lestvico "naj" jam za deželo Furlanijo-Julijsko krajino, ki jo povzema-mo po tržaški reviji Progressione, in prinaša stanje s konca preteklega leta. Imena jam so pisana v uradni, to je italijanski obliki, kratice pa pomenijo:

AG = Julijske Alpe,
CT = Tržaški kras,
PC 2 Karnijsko predgorje,
PG = Julijsko predgorje.

Jame globlje od 200 m:

1. Abisso Michele Gortani (AG)	920 m
2. Abisso Emilio Comici (AG).....	774 m
3. Abisso presso quota 1972 (AG)	760 m
4. Abisso Enrico Davanzo (AG)	737 m
5. Gronda Pipote (Abisso II del Poviz - Z 75)(AG).	720 m
6. Abisso Cesare Prez (AG)	654 m
7. Abisso Eugenio Boegan (AG)	624 m
8. Abisso Giovanni Mornig (AG) (E 10)	618 m
9. Abisso presso l'S 20 (ET 5)(AG).....prek.....	600 m
10. Abisso Marino Vianello (AG)	585 m
11. Bus de la Benziana (PC)	582 m
12. Abisso G. Battista De Gasperi (AG)	512 m
13. Abisso Paolo Picciola (AG)	469 m
14. Abisso di Mogenza Piccola (M 21) (AG)	430 m
15. Abisso Mario Novelli - grotta del Ghiaccio (AG).	385 m
16. Abisso Carlo Seppenhofer (AG)	375 m
17. Abisso del Pian delle Lope (AG)	352 m
18. Grotta di Trebiciano (CT)	344 m

19.	Grande Meandri di Mogenza (AG)	305 m
20.	Complesso La al - Noglar (PG).....	297 m
21.	Meandro a N del Col delle Erbe (AG)	290 m
22.	Abisso del Poviz (N 70) (AG)	290 m
23.	Abisso Alto a W del Col delle (AG).....	280 m
24.	Grotta Nuova di Villanova (PG) .....prek...	260 m
25.	Abisso K 7 (AG)	260 m
26.	Grotta dei Morti (CT)	255 m
27.	Abisso San Giusto (AG)	254 m
28.	Complesso Viganti - Pre Oreak (PG)	254 m
29.	Grotta di Padriciano (CT)	242 m
30.	Fontanon di Riu Neri (PC)	230 m
31.	Abisso I di Cima Mogenza (AG)	225 m
32.	Abisso sopra Chiusa (CT)	223 m
33.	Abisso a SW del Col delle Erbe (AG)	219 m
34.	Abisso de Ferneti (CT)	210 m
35.	Abisso Silvano Zulla (CT)	206 m
26.	Abisso Carlo Debeljak (CT)	202 m
37.	Abisso dei Cristalli (CT)	201 m

Jame dalje od 1000 m

1.	Abisso Michele Gortani (AG)	8325 m
2.	Complesso La Val - Noglar (PC)	5445 m
3.	Grotta di S. Giovanni d'Antro (PG)	4500 m
4.	Grotta Nuova di Villanova (PG)	3665 m
5.	Abisso Marino Vianello (AG)	3300 m
6.	Grotta Doviza (PG)	3100 m
7.	Fessura del Vento (CT)	2600 m
8.	Risorgiva di Ello (PC)	2100 m
9.	Abisso Giovanni Mornig (AG)	1990 m
10.	Abisso Emilio Comici (AG)	1955 m
11.	Complesso Viganti - Pre Oreak (PG).....	1700 m
12.	Grotta della Foos (PC)	1680 m
13.	Abisso Enrico Davanzo (AG)	1640 m
14.	Pod Lanisce (PG)	1393 m

15. Meandro a N del Col delle Erbe (AG) ..... 1380 m
16. Grotta di Canebola (PG) ..... 1360 m
17. Grotte della Valcellina (PC) ..... 1327 m
18. Bus de la Genziana (PC) ..... 1025 m
19. Landri Scur (FC) ..... 1023 m

-o

Francoskim jamarjem je uspelo prodreti skozi Gouffre de la Fromagère v Gouffre Berger, ki ga doseže v bližini Uragana. Skupna globina združenih jam je sedaj -1221 m.

Naj- jame na Japonskem so:

Akka-do	8000 m dolžine	Byakuren-do	-450 m globine
Gyonkusen-do	5000 m	Omi-Senri-do	-402 m
Takaga-ana	4400 m	Nunagawa-do	-345 m
Kyusen-do	4025 m	Ginpo-do	-330 m
Uchimagi-do	3340 m	Gomagara-do	215 m

Madžarska jamarska odprava v Libijo je odkrila komaj 80 km jugozahodno od Tripolija številne kraške votline v sadri. Najdaljša jama, ki so jo raziskali, meri okrog 500 m, medtem ko brezna, globljega od 30 m doslej niso našli.

Planota Huatla (Oaxaca, Mexico), postaja eno najpomembnejših jamarskih območij na svetu. Poleg prve ameriške tisočmetrce Li Rita je tam še množica brezen globokih okrog 500 m, med njimi večina botanov.

Najdaljša mehiška jama, Sistema Purificacion (Tamaulipas) se še vedno nadaljuje in je trenutno dolga 32 km.

Sovjetskim jamarjem je končno uspelo povezati Optimičeskajo in Ozernajo peščero. Skupna dolžina obeh je 243 km.

Thomas Kesslerling

Motiv jame in motivacija za obiskovanje jam

----- Članek je preveden iz zbornika 3. mednarodnega speleološkega kongresa v Bowling Greenu, ZDA, 1981 (str. 802-804). Pisec je član bernske sekcije švicarskega društva za raziskovanje jam, po poklicu pa univerzitetni asistent filozofije.

Prevod je delo Maričke Suštersič. Izraz speleologija je uporabljen v svojem najširšem pomenskem smislu - označuje vse to, čemur pravimo človekovo udejstvovanje pod zemljo, naj bo to športno, znanstveno, ali pa vse skupaj.

Ali je speleologija znanost ali šport? Gotovo oboje. Mnogokaj govori za to, da se motivacije zanjo ne omejujejo le na spoznavanje geoloških okoliščin in hidravličnih zvez v neki kraški gmoti, enako pa tudi ne na čisto športno izživljanje. Tem namenom so priljubljena tudi sredstva, namenjena za raziskovanje jam in ki so v nekaterih zahodnih deželah nemara že predimenzionirana. V motivacijsko vzpodbudo k raziskovanju jam morajo biti vpleteni tudi ostali, tako čisto športni, kot čisto znanstveni motivi. Z njihovo pomočjo nam bo, potem ko jih bomo spoznali, morda razumljivo, zakaj je jamarstvo mnogim, ki se z njim ukvarjajo, samo po sebi namen. Kakšni motivi so to?

V tem sestavku se lotevam vprašanja bolj sproščeno, asociativno, kot pa znanstveno. Pri tem mi cilj ni tisto, kar motivira. Opozoriti želim na vidike, po katerih se raziskovanje jam loči od drugih dejavnosti. Takšno je npr. tovarništvo, ki ima pri raziskovanju jam veliko vlogo, ni pa ravno značilno za motivacijo tega sporta. Podobno velja tudi za čar vodnega elementa; tudi ta ljubitelje jam

očara na svojevrsten način. Če pa bi bilo to res odločilno, potem bi ti prav tako lahko vesljarilis kajakom po divjih vodah ali pa jadrali.

Namesto teh naj tu spregovorim edinole o motivih, o katerih mislim, da so za razliko od ostalih dejavnosti, svojstveni raziskovanju jam. Del teh motivov se da razjasniti s psihološkega stališča. Možno jih je povezati celo s psihološkimi in znanstvenimi temami. V tem sestavku se sklicujem na vse na teto. Pa tudi motiva JAMA v pravljicah, mitih in sanjski simboliki ne smemo prezreti. Morda pa ti povezani med seboj povedo celo nekaj več o naši motivaciji za ta - kakor vendarle vsak prizna - nenavaden šport.

Vsega skupaj je deset deloma sed seboj povezanih motivov ali motivacijskih skupin, ki jih moramo obravnavati ali točneje, neizazati (kajti za resnično obravnavo je pre malo prostora).

(1.) Radovednost

Orne odprtine v skalah vzbujajo našo radovednost. Domnevamo da osrčee gora prikriva skrivnosti. S speleologovo motivacijo pa se sklada, da ga skrivnostnost ne zadovolji. Želi jo razširiti, želi odkriti nekaj novega. Kateri speleolog ne bi hotel vsaj enkrat prisostvovati svežemu odkrivanju jame? Ob jami nam pogosto pride na misel nekaj kar je kot celota neznan in neraziskano. Kdor se podaja v jamo, si drzne na "negotovo področje".

Globoke jame hraniho poseben mik, ki ostaja deloma skrivnosten še za tiste, ki so njegovo skrivnost že razrešili. Kratke in popolnoma raziskane jame so nekaterim manj privlačne od dolgih in še neraziskanih.

Ta skupnost motivov in PRIDOBIVANJE NOVIH SPOZNANJ IN ODKRITIJ V ZNANOSTI - če jih primerjamo - so si nekje sorodni: Jame delujejo v pokrajini podobno kot praznine ali vrzeli v našem znanju: lahko določimo izhodišče, ne poznamo pa poti, ki bi nas povedla naprej. Na področje takih praznin in vrzeli domnevamo bolj kot ne. Enako kot znanstvenik se tudi raziskovalec jam ne zasnuje ali izdelava poti, ki jo odkrije v neznanem in krene po njej. Ta sorodnost v večji meri zbližuje speleologa in tistega, ki se ukvarja z znanostjo, kot pa umetnika ali amaterja. Tako morata tudi raziskovalec jam kot znanstvenik običajno ustvarjalno postopati, da tako odkrije nekaj novega. Toda pri tem je odločilno, da pri obeh panogah ne ustvarimo, temveč ako najdemo ali odkrijemo nekaj novega.

(2.) Prodiranje

Kot je znano se raziskovalec jam ne zadržuje na površini. Prodira v zemeljsko notranjost, v temo, takorekoč se seznanja z materijo in sklepa na nove sisteme.

Tudi s tega vidika obstaja neka sorodnost: vendar nas ta ne vodi k znanosti ampak k filozofiji. Ravno tako pravimo o filozofih, da se prebijajo pod površino stvari, poskušali naj bi do jedra razvozlati skrivnosti ki nas obdajajo, "katere najbolj skrite sile povezujejo svet." (Goethe, Faust, I.) Filozof mora ravno tako kot speleolog dopustiti, da o njem pravimo, da se giblje v negotovosti. Tudi filozofi so se pogosto ukvarjali s kompliciranimi sistemi. Razlika je le v tem, da se raziskovalec jam izgublja v SKALNIH ROVIH, nasprotno pa se filozof gubi na POTI RAZMISLJANJA. Filozofom in speleologom je skupno, da iščejo v globini in se počutijo toliko bolj prijetno vznemirjene, kolikor globlje napredujejo. V obeh panogah obstajata dve nevarnosti ki ju označujeta kot svojevrsten podvig; nevarnost da si v temi in globini sam (če je namreč ostalim pretežko, da bi ti sledili) in nevarnost da se izgubiš v temi in zapletenih rovih.

(3.) Skrite zveze

Pri raziskovanju jam se veselimo spojitve različnih jamskih spletov, kot posebnega dogodka, podobno kot odkritja novega sveta - kot da smo odkrili v povezavi dveh jam nekaj novega. Vedno predstavlja novo celotna skupnost, v katero so sedaj združeni (povezani) elementi, ki so sestavljali drug od drugega neodvisne sisteme. Z zvezo se razširijo raziskovalne možnosti, spremeni se celotna slika nekega sistema.

Tudi ta vidik se da primerjati s spoznavnim področjem. Če združimo dve različni teoriji v eno ki povezi je obe, dobimo nove orientacijske okvire, nove možnosti za razlago. Te so lahko ravno tako pomembne ali še pomembnejše od tega, da se povečajo teoretično omejena področja. Na primer: Newton je povezal Galilejevo teorijo o zakonih prostega pada s Keplerjevo teorijo o zakonih gibanja planetov. Z novo težnostno teorijo, ki jo je Newton ustvaril na ta način, je nastala čisto nova podoba sveta.

(4.) Izkustvo lepega

a) Raziskovalec naleti pri svojem delu na posebno vrsto teles in oblik: z votlimi prostori in vdolbinami. Medtem ko vsak dan posvečamo svojo pozornost tvarnim predmetom je notranji medprostor sekundarnega pomena, velja pri raziskovanju jam ravno obratno. Tu odloča votel prostor in je njegova materialna omejenost drugotnega pomena.

b) Oblike, na katere naletimo v jamah so zelo mnogovrstne - vsekakor raznovrstnejše od tistih v nekem umetno narejenem predoru. Za jame značilno obilje oblik daleč prekaša - in to je nemara bistveno - tisto, ki ga zasledimo pri končnih industrijske izdelke; kot vsi vemo, je največ predmetov, ki jih vsakodnevno uporabljamo industrijsko izdelanih. Od tod po vsej verjetnosti lahko sklepamo, da bodo jame prebudile (vzpodbudile) naš estetski čut, da bodo zboljšale ali kompenzirale naše vsakdanje estetske izkušnje. Med

estetskimi dosežki naše kulture votle jamske prostore najizvirneje primerjamo s katakombami, katedralami in kristalnimi palačami, često skromne, često nenavadne korozijske in sigove tvorbe pa z umetniškimi plastikami in kipi.

c) Običajna acetilenska razsvetlajva, ki jo uporabljamo pri raziskovanju jam z odprtim plamenom na čeladi, omogoča pri vsaki jamarski akciji živahno igro svetlobe in sence, ki se komaj kdaj ponovi na enak način in ki zbuja fantazijo s svojim gibkim menjavanjem svetlih in temnih figur. To se da primerjati s abstraktno umetnostjo - z optično umetnostjo, t. j. z nepredmetnim slikarstvom (ki pa je vendar statično) in z ujetnimi oblikami, ki delujejo z dinamično in časovno izmenjavo figur, torej nekako kot z različnimi oblikami glasbe (ki pa ne posreduje nobenega optičnega vtisa).

(5.) Izkustvo kontrasta

Obisk podzemlja je doživetje, globoko prežeto s kontrasti. Kontrasti nastajajo ob nenjavanju svetlobe (zunanji svet) in teme (podzemlje), toplote (zunanji svet) in hladu jame (pri jamah v mrzlih deželah so kontrastni poli zamenjani), med znojenjem in zmrzovanjem, med življenjem in nenaklonjenostjo življenju, med hrupom (pri glasnem šumenju vode) in tišine (tja do popolne ~~bržšumnosti~~bržšumnosti, kakšne navaden vsakdnajik ne pozna). Dodatna in za psihološko plat raziskovanja jem gotovo posebno pomembna so nasprotja med doživljanjem nevarnosti in varnosti, ki nam ga jama poseduje: jame veljajo zaradi svoje teme in prepadov kot nevarne, vendar varujejo pred mrazom in vročino. Če izhajamo iz tega, predstavljajo bolj kot vse umetne zgradbe zares trdno in trajno zavetje.

(6.) Izkustvo prostora in časa

Izkustvo prostora in časa v jamarh se več ali manj razlikuje od tistega na prostem. Na splošno se jama razvija in

spreminaa v zelo dolgih časovnih razdobjih. Časovni faktor bi skoraj lahko zanemarili in rekli, da naj bi bila jama brezčasna skladno s temu lahko jame označimo kot kraj brez prostora - kajti tema telo ovira zaznavanje prostora v perspektivi - le v bližnjem vidno zaznavnem področju ne pride do motenj v perspektivi.

Za razliko od zunanjega sveta manjka pod zemeljsko površino ritmično menjavanje dneva in noči, kar otežuje ocenjevanje mivevanja časa; ni več meja, s pomočjo katerih se lahko spoznamo v prostoru, kar omogoča ocenjevanje razdalj. Zato je ocenjevanje prostora in časa toliko bolj odvisno od lastne aktivnosti. Napredovanje v jamah je normalno težavnejše od tistega zunaj. Ko potrošimo v jami enako količino psihične in fizične energije kot zunaj nje, premagamo v jami krajše razdalje. Čas, "notranja ura" teče počasneje. Ko se nam zdi da smo v jami preživeli eno uro, je zunaj preteklo več časa; ustaljeno časovno trajanje učinkuje v jami kot ustrezno krajše (npr. 36 ur doživimo kot 24 - 30 ur), v nekih pravljicah so razmerja močno pretirana. Primer: 7 dni v kraljestvu palčkov - 7 let človeškega življenja.

Prostor:

Primerjenju razdalj v jamah se pri intuitivnem naravnavanju me rskih enot prevaramo. V jamah izberemo za razdalje krajšo (mersko) enoto kot zunaj. Ustrezna prostorska razdalja deluje v jami torej kot ustrezno daljša (kot je znano, lahko pri merjenju podzemeljskih razdalj izredno pretiravamo).

S tega stališča se da navesti neko posebno podobnost: širjenje prostora in časa v RELATIVNOSTNI TEORIJI. Kadar se dva sistema A in B, ki sta med seboj povezana z veliko hitrostjo relativno pomikata drug proti drugemu, potem se tako časovna razlika, kot tudi prostorska razdalja sistema B za opazovalca razlikujeta od sistema A (v smeri premikanja se

krčita), isto velja pri časovnih razmerjih in prostorskih razdaljah sistema A za opazovalca, ki to primerja s sistemom B. Ta primerjava nam omogoča da lahko na dva podobna načina spoznamo kako doživljamo (izkusimo) naš vsakdanji prostor in čas.

Toda skladnost je na dvakraten način nepopolna. Prvič: medtem ko veljajo v relativnostni teoriji v vsakem sistemu druge prostorske enote in časovne, uporabljamo v jamah iste merske enote in časomere kakor zunaj; merske enote, ki v zemeljski notranjosti intuitivno odstopajo od normale (od ustaljenih merskih enot) so subjektivnega značaja in se izkažejo v primerjavi z objektivnimi merskimi enotami kot plod zaznavnih in čutnih prevar. Drugič: prostorska in časovna raztezanja potekajo v relativistični fiziki v isti smeri (krčenje časovne razsežnosti odgovarja krčenju prostorske razdalje); v jami poteka v obratni smeri (časovne razlike se krčijo v obratnem sorazmerju z večanjem ocenjenih prostorskih razdalj).

Jama kot vagina, uterus in simbol matere

Številni so miti in pripovedke v katerih naletimo na JAMO kot motiv. Njen pomen z ene strani razodeva srečo (predvsem v kitajskih pravljicah), na drugi strani pa povezavo ploditve in rodovitnosti. Dokazali so da obstaja etimološka zveza med "mati" (lat. "mater") in "materija" (lat. "materies") pravzaprav materialna snov. Če izenačimo v mitologiji mati in zemljo, ki je tudi pri prazgodovinskih narodih pri obredih plodnosti velikega pomena, se nam ob predstavi prodreti oziroma izstopiti iz zemeljske notranjosti, zbrale sorodne asociacije. Zato so v nekaterih mitih na hojo v podzemlje motivno navezujejo ploditev in rojstvo pa tudi smrt in porod. Jamski simbol torej predstavlja prostor kjer se v mitoloških podobah stika med seboj kroženje življenja in smrti. Močno poenostavlja in v podrejeni

vlogi nastopa jamska simbolika v PSIHOANALIZI J. S. Freuda (kot seksualen motiv) in C. G. Junga (kot mati in maternica). Sicer tem psihološkim asociacijam nemara skoraj ne priznamo upravičenosti, toda očitno se lotevajo teha, iz česar so izšle, tako prepovršno, da puščajo v nemar nadaljne zveze.

(7.) Beg pred civilizacijo

Razen pragozda in najvišjih gora in zemlji ostajata nedotaknjena pred civilizacijo le še morsko dno in zemeljska notranjost. Spust v jame je tako še posebno nenavaden - kajti jame - glede na to, kje leže njihovi vhodi, niso civilizirani kraji ampak tudi ne kraji za življenje. Globoke jame spadajo nadalje (t. j. če spregledamo relativno skromno naseljenost mikroorganizmov) na področje anorganske narave. In tako se od običajne okolice izrazito razlikujejo. (primerjaj 5)

(8.) Spust v preteklost

To da se v jamah čas ustavi (primerjaj 6), zbudi asociacije na pradavnino, ki jo kot je znano, mnogo ljudi povezuje z jamo. Dejansko so jame, kjer najdemo arheološke in paleontološke najdbe. V skladih jamskega apnenca so vskladščene okamnine, ki kažejo na zgodnje zemeljske dobe. Če primerjamo zemljo in mater (primerjaj 7), potem se približamo tudi primerjavi spusta skozi zemeljske sloje s podobo sestopa k starejšim generacijam (v kraljestvo mater po Goethejevem Faustu II.). S tem korakom v anorganski svet gotovo dopolnimo naše oziranje v najstarejšo zemeljsko preteklost.

(9.) Ponovno rojstvo

Ta motiv v katerem se skladno menjavata jama (tema, prostor brez življenja) in zemeljska površina (luč, toplota, življenje), je v zvezi z motivom 5, 7 in 9. Vrnitev iz

zemeljske notranjosti na sonce, je za marsikaterega jamarja največje doživetje ob jami.

Ko naštevamo teh motivov se ne zahteva niti popolnost niti podrejanje, da bi moral vsak raziskovalec na ti v njih svoja spoznanja. Če bi se ozirali na vsak posamezen motiv, bi morali dognati s poizvedbami, ki bi jih statistično izkoristili ali in kako nazerno prikazujemo značilno gledišče za motiviranost obiskovanje jam (pri takem načinu obravnavanja bi lahko ugotovili seveda le znane motive).

Ta razmišljanja v pričujoči obliki imajo edinole nalogo, da vzpodbudijo k lastnemu razmišljanju in diskusijam. Pisec želi končno priznati, da mu je raziskovanje jam konjiček; po poklicu je asistent filozofije in meni, da počne isto v svojem poklicu in za zabavo - vsekakor pa na različen način.

-o-

Nad vse pomembno je udeležiti se te napete in kar razburljive oblike raziskovanja, da bi doumeli njegov čar, da bi vedeli, kako sla po neznanem presega vsa druga razvnetja, da bi občutili vso omamno nezadržnost vznemirljivosti novih odkritij, začudenosti, popolne temine, skrivnosti in spokojnosti, in da bi pozabili sonce ali celo nebo nad seboj-skratka vse pojavnosti zunanjega sveta. In ta doživetja so tako živa in tako nenavadna, da jih nikdar več ni moč pozabiti.

E. A. MARTEL

Francija Malečkarja se oprijemlje nadvse ustrezno ime Šibajama. Dobil ga je po japonskem admiralu Shibayama, ki je 24. 12. 1889 obiskal postojnsko jamo in se vpisal v knjigo obiskov.

France Šušteršič

Jožef Žigon - novo ime v jamarski zgodovini

Tržaški jamarji so v nekem doslej malopomembnem breznu v bližini Gabrovice prodrli z mnogo vztrajnosti in še več dinamita do globine 118 m, kjer se brezno (za sedaj) zaključí. V reviji *Progressione* (7 - IV/1, 1981) sem zasledil zanimiv članek, ki obravnava to raziskovanje iz malce neobičajnega zornega kota. Brezno so poimenovali *Abisso Giuseppe Sigon*, kar pojasnujejo takole:

"Brezno je bilo posvečeno spominu Jožefa Žigona, neobičajni pojavi najzgodnejšega tržaškega jamarstva. V okviru požarne brambe, je sodeloval kot vodja manjše udarne skupine, pri spustih v *Labodnico* takoj po odkritju *Reke*. Oblasti so mu naložile, naj nadaljuje raziskovanje kraških votlin in tako se je 1842 spustil v veliko brezno v veliki pečini pri *Briščikih* (*Grotta Gigante*) v brezno med *Ključem* in v druga globoka brezna. V svoji aktivnosti, ki jo je izvajal s tehničnimi sredstvi, ponovno odkritimi petdeset let kasneje, je Žigon pokazal takšno silovitost, zagnanost in smelost da je predstojnikom zbujal skrbi. Pozneje je nadaljeval na lastno pobudo in z lastnimi sredstvi iskanje podzemske *Reke*, toda o teh raziskovanjih podrobnejših podatkov ni.

Umrli je leta 1871 in je pokopan na pokopališču pri *Sv. Ani* v *Trstu*.

Veliko brezno v Veliki pečini pri *Briščikih* je globoko 138 m, od tega prek 100 m čiste vertikale v popolni praznini. Zato je J. Žigon brez dvoma ena najpomembnejših osebnosti v zgodovini jamarske tehnike in se spodobi da sledimo Tržačanom in mu zagotovimo v jamarski zgodovini tisto mesto, ki mu gre.

Friedrich Müller: KACJA JAMA NA KRASU TRI DIVAČI
(4. nadaljevanje)

Spet se vzpenjamo v glavno dvorano, da bi se prehodili na novo odkriti tretji del kačje jame ali "Nove jame". vhod v votlino, ki se razprostira proti jugo-zapadu, leži ravno nasproti severo-vzhodnemu glavnemu hodniku, tj. prvemu, ki smo ga že obiskali. Pravzaprav tvorita obe votlini le eno 1300 m dolgo galerijo, ki jo prekinjajo le od zgoraj vpadajoči kamini in vhodna dvorana. Vstop v novo jamo je povsem drugačen od visokega in temačnega portala v velikem severo-vzhodnem hodniku. Majhen je in nizek tako, da ga je ob prvem zagonu celo težko odkriti.

Dejansko je bilo več raziskovalnih odprav v kačjo jamo, pa tega prostora sploh niso našle. Navsezadnje, ko je bilo že vse preiskano, se je posrečilo Mariniču, da ga je odkril 31. julija 1895. Skoz dotlej neopazen skriven vhod se splezali on in njegovi vpremljevalci v veliko jamo ter z radostnim vriskanjem pozdravljali prekrasne kapniške tvorbe, ki jih pred njimi še ni videlo nobeno oko in je soj njihovih svetilk prvič zatrepetal po njih.

Narava, kakor da bi hotela na strašnem dnu Kačje jame pokazati drugo ob drugo tako svojo uničujočo kot tvorno pot, nam odvija pred očmi množico silnih nočnih podob, ki so redkokdaj združene v eni jami.

Tako vidimo v silnih kaminih in v severno-vzhodnem hodniku: divje ruševine in razvaline (vdore), uničujoče sledove vdirajoče vode z vsemi grozotami za nevarne podvige. Nasprotno pa v novi jami tke narava v deviških tleh prostrane dvorane preprogo s tisoči in tisoči lesketajočih se romboedrov, odeva stene z blestečimi pregrinjali ter gradi najlepše stebre, ki podpirajo svetišče sveta senc.

Že po 20 metrih spremeni jama svojo prvotno smer in zavije bolj proti jugu. kmalu smo prisiljeni prebiti se skoz

ozek predih. S težavo in po vseh štirih se plazimo skozenj, nakar se jama spet razširi, prpstor znatno naraste tako v višino kot širino. Po popolnoma suhem dnu se vzpenjamo spet proti severo-zapadu. Iz temine vstajajo pred nami čudovite postave. To so čuvarji najsvetejšega v Kačji jami, v katerem stoje tesno drug ob drugem krasni stebri in druge tvorbe. Medla svetloba naših jamskih svetilk vžiga neštetilne lučke v kristalih. Magnezijeva svetloba pa zmagovito raztrga temo. Obdaja nas čar še neoskrunjene kapniške jame. Padajoče nočne kapljice so spredle tvorbo, ki je enaka gledališkemu odru. Na obeh straneh stoje spredaj stopničasto razvrščene kulise, zelo obsežni stebri, ki so olupčani z najlepšimi okraski in podolgovatimi rebri v beli ter rumenkasto rdeči barvi. V ozadju se razpenja temna črnina. V njej se odražajo kot človek visoki stalagmiti, ki se zde kot okamenele podobe, pošastno stoje na tej tako globoko v notranjosti gore pokopani pozornici. Samo življenja ni. Toda tudi to se zgodi, kajti nenadoma pošastno zafrfota v neslišnem letu netopir na odprtem odru. Vse te krasote so potopljene v nedrijih niči, v kateri so se porodile in bile zgrajene v neizmernih časovnih razdobjih.

Kakih 80 m daleč dosežemo vrhunsko točko, nakar se jama prevesi v naklonu skoro 45° strmo proti jugo-zapadu. Izez vrvi je treba sestopati zelo previdno. Najhni stalagmiti nam pri tem nudijo dobrodošle in zanesljive oprijeme. Ob tem hodniku se nahaja več stranskih jam, med katerimi bo ena v levi steni pozneje terjala našo pozornost. Počasi plezamo proti le še kakih 70 m oddaljenem koncu. Oblika jame nas vedno bolj utrjuje v naziranju, da je tu skozi morala nekoč teči voda. Zdaj se prostrani prostor nenadoma zoži. Naprej stremečemu jamarju preostaja le ozka, verjetno od vode okroglo in gladko izlizana luknja, skozi katero plezamo navzdol. To je pravo dimnikarsko opravilo, ki prav pošteno zdela naše komolce, kolena in noge. Nato

sledi razširjava, kjer se oddahnemo od prestanega napora ter se takoj spet kakor četveronožci plazimo naprej. Kmalu dosežemo konec: kake 4 m globok rov v obliki cisterne. Če so bile tu kdaj še druge naprej vodeče odprtine, so zdaj zakapane, narava sama jih je zazidala.

Zdaj se vračamo in se spotoma ustavimo ob plezanju po že prej omenjenem strmem pobočju, da bi se dodobra spoznali zadnje pridobitve raziskovalcev v Kačji jami. Ob priliki ekspedicije, ki sta jo podvzela v Kačjo jamo stotnik Novak in Marinič, tu se je kot gost udeležil tudi tržaški jamski raziskovalec gospod G. A. Perko, so ob natančnem preiskovanju stene iztaknili dotlej še neopaženo ozko luknjo, ki je navidez peljala naprej. Spočetka kakih 6 m dolgi in ozki predih prelomi to novo jamo v gladko izlizani in cevasti rov, ki strmo pada kakih 14 m daleč, pa bi ga mogli z vrvjo le težko obvladati, ker niso imeli pri roki vrvnih lestev. Na dnu kamina so zapazili odkritelji vodo, ki je preprečevala nadaljnje raziskovanje te nove jame. Naslednjikrat so se spustili bolje opremljeni z vrvno lestvijo prav do vode in pri tem ugotovili, da gre le za ponikalno vodo, ki jo je tvorila manjša krnica. Ko so čeznjo postavili desko, so z enim korakom prišli do prepada, ki so mu izmerili navpično globino 28 m. Nad glavami se jim je dvigal rov. Vanj so gledali raziskovalci navzgor, ne da bi mu mogli zapaziti strop. Za naslenji podvig je Marinič odredil, da naj delavci krnico izčrpajo, da bi tako pripravili za spust zadostno operacijsko bazo. Prav tako je ukazal prinesti različne železne palice, da bi mogli pritrditi vrvne lestve.

Poln vroče vneme je komaj mogel pričakati dan, ko je bilo vse pripravljeno za spust. Upal je, da bo 2. januarja 1896 prišel do bre a podzemske Reke. Toda v zvezdah je bilo zapisano drugače: namesto vode je našel nesrečo ter se je vrnil krvaveč in ranjen. Ker se je prevrnila skalna plošča se je dr ni raziskovalec tolikanj ranil, da se mu je le ob strašnem naporu in ob herojski uporabi svojih zadnjih moči posrečilo, prebiti se skoz težko dostopen rov, spet na zunanji svet. Ta Mariničeva nesreča je za dlje časa zavrila

nadaljnje raziskovanje novega rova. Šele čez več mesecev si je raziskovalec toliko opomogel, da se je spet mogel aktivno udeležiti ene odprave.

Mariničem sva 9. avgusta 1996 mogla razkriti zadnje skrivnosti te nesrečne jame, ki sva ji ob koncu raziskav vzdela ime "Grozljiva jama". Spremljali pa so nas takrat: Skocijanski jamski delavci Jurij Cerkvenik, Anton Cerkvenik in Pavel Antonsič, kakor tudi oba divaška jamska delavca Žiberna in Rešaver.

Spust v rov, v katerem se je bil ponesrečil Marinič, je bil nekoliko lažji, ker smo nadelali pot ter uporabili padajoče stopničke ter si tako prihranili kakih 7 m vrvne lestve.

Rov smo zapustili skozi ozko razpoko ter sestopili po majhni leseni lestvi nekaj metrov globoko na močno nagnjen in skrajno umazan hodnik. Z rokami in nogami smo se pogrezali skoraj 10 cm debeli plasti ilovice. Hodnik se je končal pri stropu prostrane votline, v katero smo se spustili po 9 m dolgi vrvni lestvi.

Če je že v gornjem delu hodnika bila zemlja močno zmešana smo prišli tu iz dežja pod kap. Votlina je bila visoko navzgor ob stenah prekrita s pravimi kupi ilovice, po katerih smo morali iti poševno navzdol. Od časa do časa smo se ustavljali, da bi odvrgli z nog kepe zemlje. Čim globje smo se spuščali tem bolj je bilo blatno. Končno je bilo do dna votline še kakih 5 m. Še enkrat smo namestili vrvno lestev, ki pa je kmalu zaradi mokre umazanije postala tako spolzka, da smo mogli le z velikim naporom držati za kline.

Prav spodaj je bilo precej suho. Pri natančnem pogledu smo našli mirno stoječ vodni tolmun, v katerega se je stekal majhen potoček, ki je živahno žuborel iz bližnje razpoke v steni. Zaman smo poizkušali tolči s kladivi, da bi

razširili razpoko. Nato smo svojo pozornost usmerili na tolmunček. Ziberna, ki se je preveč približal njegovemu navideznemu bregu, je nenadoma začel počasi polzeti, prav do kolen v mehko peščeno blato, a smo ga še pravočasno izvlekli. V tolmun obdajajoči pesek sem zlahka zapičil 1,5 m dolg drog. Daljši drog bi šel najbrž še mnogo dlje.

Po zanesljivem videzu vstopa ob poplavi Reke njena nasilna voda tu v to 304 m pod vhomom ležečo votlino. Jasno se vidi, kako se je zaradi krožnega gibanja vode prav droban pesek nakopičil na več ugodno ležečih mastih v steni. Ta pesek ni apnenec, temveč fino zdrobljeni peščenec, ki utegne izvirati iz gornjega dela doline Reke pri Premu (?) na Kranjskem.

Ker sicer ni nobene druge odprtine ali rova, mora voda vdirati skozi blatni tolmun in zapolniti celotno votlino. Nekeč pa je morala teči skozi kamine, ki so okroglo in gladko izprani. Najdeni potoček pa je utegnil biti odtočna žila, ki zbira bogato kapnico (vodo) iz gornjega dela te votline ter se prebija skozi blatno dno k podzemski Reki.

Dolgo smo še stali, preden smo se odločili za vrnitev, ter se ozirali v motno gladino. Skoro se nam je zdelo, da prekriva naše zadnje upe, da bi našli iskano podzemsko reko.

Zdaj pa proč iz zatohlega in grozljivega prostora, saj nas kar sili kot redko kdaj iz grobnega zraka navzgor v svetli gornji svet. Brez nadaljnjih nezgod in prigod potujemo skozi jamske prostore in se počasi vzpenjamo v neskončnem begu po lestvah v svetlo pokrajino zahajajočega sonca. Končno prispejemo na Kras, kjer se izčrpani vležemo v pusto travo. Na smrt smo utrujeni in upehani, vendar nam je še ostala zvesta šaljivost, ko začnemo opazovati drug drugega. Vsi smo taki, kot bi se bili valjali v blatu. Na pošteno izdelanih oblekah se lepi za prst debelo ilovice. Obrazi so nam od dima bakel počrneli, roke pa so kar trde od umazanije. Irenekatera brazgotina in ranica je priča o srečno prestani poti v divje brezno kačje jame...

NOVICE

Francoskim jamarjem je uspelo prodreti skozi ouffre de la Fromagere v Gouffre Berger, ki ga doseže v bližini Uragana. Skupna globina združenih jam je sedaj -1221 m.

Spanija je poleg Francije očitno "tisočmeterska velesila". V jami Cueva Budouia je trenutno dosežena globina 1192 m. V spodnjih delih jame se doslej izmerjenih preko 5 km rovov, po katerih jamarji sledijo hudourniku s pretokom $0,3 \text{ m}^3/\text{s}$. Izviri so okrog 350 m niže doslej najgloblje točke, kar daje upanje na svetovni rekord.

Švicarskim jamarjev je uspelo (z nekoliko "tretjega člana") izsiliti neposreden vhod v najoddaljeneše predele Höllocha. Skupna višinska razlika ostane za zdaj še nespremenjena, 833 m. Precej više raziskujejo Schwyzerschacht, ki je doslej globok 436 m in dolg 11,5 km. Kakšne bodo številke, če obe jami povežejo, niso povedali.

Ameriški jamarji so našli višji vzod Wyoming's great - ex cave, tako da je postala z -428 metri najgloblja v ZDA. Prejšnji rekord je znašal -378 m, dosegli pa so ga v Bigfoot Meatgrinder Cave. Kot zanimivost dajmo, da so bile pred petnajstimi leti najgloblje jame v Jugoslaviji, SSSR in ZDA enako globoke, in sicer 361 m.

Sežanski jamarji so odkrili nadaljevanje nam dobro znane Jame v Partu pri ogradi. Ob enem mnogih odiskov so začutili prepih v špranji ob sigovem čoku, ki sapira južni jamski krak. Z nekaj dobre volje in "tretjega člana" se je odprl prehod v lepo zakapano nadaljevanje, ki ga zaključuje čelni podor, verjetno udornica, kjer že poznamo spodmol Malanco. Le enkrat se je pokazalo, da se spleča slediti tudi "simboličnim" prepihom.

Lansko putikovanje s prenovljenim programom je bilo očitno na moč uspešno. Najbolj zanimivo je bilo opazovati stare člane, ko so se ob pohodu "spominov in članstva" konec lčotovega rova iznenadeni znašli natanko pod vhomom.

Gostom iz Shepton Mallet Cavin Cluba in članom sekcije Viljem Putik iz Laz je uspelo v Sulčevi dvorani, Najdeni jami odkriti toliko iskani odtočni sifon. Pravzaprav bi ga odkrili že davno prej, če bi se le kdo potrudil in pogledal, mam vodi tudi z vrha opazno nadaljevanje v "poziralniku".

Rov, ki vodi do sifona je dolg okrog 50 m in ni vštet v izmerjeno dolžino. Prav tako ji ni prišteti okrog 200 m

Angleškega rova za preplavanjem sifonom v Desnem rovu. Tako bi, če bi izmerili že doslej znane rove, jamo lahko podaljšali na okrog 5250 m, da ne govorimo o verjetnih novih odkritjih.

Rakovški jamarji so pričeli raziskovati morda najbogatejši jamarski (oz. boljše, breznarski) vrstec, Zdrolece na Snežniku. Za začetek so bili razočarani. Najbolj obetavni brezni, Zdroleca III in Andrejevo brezno I, o katerih so se stave gibale od -300 m globlje, sta globoki le 89 in 71 m, obe pa se končata z meandrom, zadelanim z ledom. V obeh je prepih, katerega izvora pa ni bilo mogoče ugotoviti. Morda bo okrog petdeset sosednjih brezen pokazalo kaj več?

Priznam, brez ničemernega slavohlepja in brez precenjevanja samega sebe, da me je kot ljubitelja vseh svobodnih in naravnih umetnosti moj živi dan radovednost ali vedoželjnost vzpodbujala k raziskovanju naravnih redkosti ali skrivnosti. Kjerkoli sem mogel izvedeti za vedoželjnega moža, tja sem se napotil in nobena pot mi ni bila predolga, nobena nevarnost preveilka, noben trud prenaporen, upanje, da se utegnem česa nenavadnega naučiti in kaj takega izvedeti, mi je lajšalo vse bridkosti. Gola vedečnost me je vodila, ne le po Evropi, ampak nekaj let celo po Afriki daleč naokoli, da sem se gnal za prirodnimi znanostmi.

Če je skala mokra ali celo blatna, se luknje za svedrovce rade zapacajo, še preden jih izvrtamo do primerne globine. Angleški jamarji so ugotovili, da je najpriročnejše orodje za čiščenje odpiralca za sardine, ki smo mu odščipnili spodnji del.

Železniške matice, s katerimi pritrjujemo tračnice na pragove, lahko uporabimo za pritrdišča v ozkih špranjah. Skozi ugo napeljemo obeso, matico za zagozdimo v špranjo. Ker jih je povsod dovolj, ob enem pa so skoraj neuničljive, jih lahko mirno puščamo v jamah.

Neumnost je nalezljiva bolezen, pred katero niso varni niti pametni (Z. Petan).

Vsakega človeka slej ko prej sreča pamet, ampak na žalost so to največkrat le bežna srečanja (Z. Petan).

Kdor nikamor ne gre, se nikoli ne vrne domov.

Ničesar ni lažje uničiti kot harmonije, dovolj je ena sama napačna nota (J. Giono).

Človek je star tedaj, ko ima več veselja s preteklostjo kot s prihodnostjo (J. Knittel).

Če bi vsa vprašanja imela odgovore, bi bilo na svetu najbrž zelo dolgočas (Z. Jerin).

Kdor išče cilj, bo ostal prazen, ko ga bo dosegel. Le kdor išče pot, bo cilj vedno nosil v sebi (M. Zaplotnik).

Vrhunec tistih, ki gredo v globino, je prav na dnu.

Izkušnja je dobra kola, samo kolnina je draga. (H. Jeine)

Kolikokrat nas pomanjkanje potrpljenja oropa tega, kar bi sicer imeli lahko že naslednji trenutek (B. Berg).